

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-подільський національний університет імені Івана
Огієнка Природничо-економічний факультет
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

**Кваліфікаційна робота бакалавра
на тему:
«СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ WELLNESS-
ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ»**

Виконав:
Здобувач вищої освіти денної форми
навчання спеціальності 242 Туризм
АДАЖІЙ Денис Романович

Науковий керівник:
Кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри туризму та готельно-
ресторанної справи
ОЛІЙНИК Ольга Степанівна

Рецензент:

Кам'янець-Подільський 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1.ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ WELLNESS ТУРИЗМУ	7
1.1. Поняття та суть wellness-туризму	7
1.2. Основні види та напрями wellness-туризму	12
1.3. Світові тенденції та інновації у wellness-туризмі.....	18
РОЗДІЛ 2.АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ WELLNESS-ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	23
2.1. Фактори що впливають на розвиток wellness-туризму в Україні.....	23
2.2. Основні регіони та курорти wellness туризму в Україні.....	28
2.3. Оцінка попиту на wellness послуги в Україні	34
РОЗДІЛ 3.ПЕРСПЕКТИВИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ WELLNESS-ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	39
3.1. Основні проблеми розвитку wellness-туризму в Україні.....	39
3.2. Інновації у вітчизняному wellness-туризмі	43
3.3. Стратегії стимулювання та перспективи розвитку wellness-туризму в Україні.....	49
ВИСНОВКИ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах глобалізації, зростання урбанізації, екологічних викликів та погіршення стану здоров'я населення значно зростає попит на оздоровчі туристичні послуги. Wellness-туризм, як форма туризму, що поєднує подорожі з профілактикою та покращенням фізичного, психологічного і емоційного стану людини, набуває особливого значення. В Україні ця сфера має великий потенціал завдяки наявності природних ресурсів, багатій курортній інфраструктурі, а також зростаючій зацікавленості населення у здоровому способі життя. Актуальність теми обумовлена необхідністю вивчення сучасного стану вітчизняного wellness-туризму, його конкурентних переваг, бар'єрів для розвитку та перспектив на тлі європейських і світових тенденцій. Особливої уваги потребує аналіз впливу пандемії COVID-19, яка суттєво змінила запити туристів і пріоритети у сфері подорожей, зокрема підвищила попит на безпечні, індивідуалізовані та оздоровчі туристичні продукти. Дослідження сучасних тенденцій розвитку wellness-туризму в Україні є важливим для формування ефективної державної політики, стимулювання інвестицій, розвитку локальних територій і підвищення конкурентоспроможності туристичного продукту на міжнародному ринку. Це зумовлює практичну значущість кваліфікаційної роботи, спрямованої на виявлення актуальних проблем галузі та розробку пропозицій щодо її подальшого розвитку.

Значний внесок у дослідження проблеми сучасних тенденцій розвитку wellness-туризму в Україні зробили українські вчені: В. І. Бондарчук, Л. І. Добровольська, Ю. В. Завіднюк, О. М. Мочульська, О. А. Ошлянська, А. С. Сверстюк, І. Б. Черноmidз, А. Г. Шульгай та інші. Аспекти дослідження проблематики сучасних тенденцій розвитку wellness-туризму в Україні відображені в працях провідних українських вчених: Т.І. Іщенко, А. О. Кухтій, Х. С. Лешко, І.М. Стоян, В. З. Холявка, О. Б. Шидловська та інших.

Мета і завдання дослідження. Проаналізувати сучасний стан та основні тенденції розвитку wellness-туризму в Україні, виявити проблеми, що стримують його розвиток, та розробити практичні рекомендації щодо підвищення ефективності функціонування галузі в умовах сучасного туристичного ринку.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- Розкрити сутність поняття «wellness-туризм» та визначити його місце у структурі туристичної галузі.
- Дослідити світові тенденції розвитку wellness-туризму та окреслити їхній вплив на український ринок.
- Провести аналіз сучасного стану wellness-туризму в Україні, включаючи ресурсний потенціал, інфраструктуру та рівень попиту.
- Визначити основні проблеми та бар'єри, що стримують розвиток wellness-туризму в Україні
- Оцінити роль державної політики, нормативно-правової бази та інституційної підтримки у стимулюванні розвитку wellness-туризм.
- Запропонувати стратегічні напрями та практичні рекомендації щодо активізації розвитку wellness-туризму в Україні на національному та регіональному рівнях.

Об'єкт дослідження – Процеси розвитку wellness-туризму в Україні як складової туристичної галузі, що поєднує оздоровчі, рекреаційні, соціально-економічні та інноваційні аспекти.

Предметом дослідження – Сучасний стан, динаміка, тенденції та особливості розвитку wellness-туризму в Україні, а також інструменти, механізми та умови, що впливають на формування конкурентоспроможного національного wellness-продукту.

Методи дослідження. Під час дослідження даної теми використовувались такі методи як:

1) аналітичний - для уточнення сутності та змісту понять «індустрія гостинності», «цифрова економіка», дослідження сучасного стану індустрії гостинності з огляду на вплив цифрової економіки. Це включає аналіз трендів, конкурентної ситуації, змін у споживчому попиті та інше;

2) порівняльний - використовувався для різних підходів щодо впровадження цифрових технологій в галузі гостинності у різних країнах або регіонах;

3) класифікації та систематизації - була проведена класифікація цифрових інструментів та технологій, що використовуються в індустрії гостинності, а також систематизація їх впливу на різні аспекти бізнесу;

4) табличний та графічний – проведення систематизації та візуалізація результатів дослідження.

5) на кінець використовувався метод узагальнення, тобто формулювання пропозицій та напрямків розвитку індустрії гостинності в контексті цифрової економіки на основі узагальнення отриманих результатів дослідження.

Апробація результатів. Основні результати роботи були представлені на таких заходах:

1. Науково-практична конференція «Формування професійних компетентностей на міждисциплінарній основі в умовах глобальної нестабільності» (Громадська організація «Молодіжна організація починаючих лідерів, м. Харків, 10 лютого 2025 р.),

2. 2-га міжнародна науково-практична конференція «Нові горизонти в наукових дослідженнях: виклики та рішення» (Марсель, Франція 16-18.12.2024)

3. VI Міжнародний конкурс студентський науково-дослідницьких робіт по економіці» (Науково-дослідницький центр «Прогрес» ім. Д. М. Пармаклі при Комратському державному університеті 11.11.2024 р. м. Комрат Молдова) (ДОДАТКИ Е,Ж,З).

Інформаційною базою дослідження при виконанні роботи були публікації вітчизняних та зарубіжних науковців з даної теми, навчальні

посібники та підручники, стратегічні документи, розпорядження кабінету міністрів України, інтернет ресурси, сайти вітчизняних та зарубіжних компаній, та конференції.

Структура і обсяг курсової роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг сторінок – 65 сторінок, список використаних джерел нараховує 48 найменування. У роботі 3 таблиці, 1 рисунок.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ WELLNESS ТУРИЗМУ

1.1. Поняття та суть wellness-туризму

У сучасному світі зростає усвідомлення важливості здорового способу життя, що сприяє поширенню wellness-туризму в Україні та світі. **Wellness-туризм** – це відносно новий вид туристичної діяльності, спрямований на покращення фізичного, психологічного та емоційного здоров'я людини через активну участь в оздоровчих програмах. Він базується на принципах цілісного підходу до здоров'я, що включає профілактику, самодопомогу, збалансоване харчування, фізичну активність, релаксаційні та духовні практики. Основна мета такого туризму – не лише тимчасовий відпочинок, а й довгострокове покращення якості життя та формування здорових звичок.

Wellness-туризм включає відвідування SPA-курортів, санаторіїв, йога-ретритів, центрів медитації, програм детоксикації та інших оздоровчих заходів. Він охоплює як традиційні методи оздоровлення, так і сучасні науково обґрунтовані підходи до підтримки здоров'я. З огляду на зростаючу популярність здорового способу життя, wellness-туризм стає важливою складовою туристичної галузі, сприяючи гармонії тіла і духу[1].

Основна ідея оздоровчого туризму полягає в поєднанні відпочинку з діяльністю, спрямованою на покращення фізичного та психічного здоров'я людини. Це не просто подорожі, а цілісні програми, які дозволяють людям відновити енергію, віднайти внутрішню гармонію та підтримати здоров'я за допомогою різноманітних практик і методів. Оздоровчий туризм фокусується не лише на лікуванні, але й на профілактиці захворювань, що робить його актуальним сектором туристичної індустрії в сучасному суспільстві, де стрес, екологічні проблеми та малорухливий спосіб життя спричиняють зниження якості життя.

Більшість оздоровчих програм - це практики для досягнення внутрішньої гармонії. Це різні техніки медитації та релаксації, йога, дихальні вправи та

терапії, спрямовані на зменшення стресу та тривоги. Іншим важливим елементом є використання природних умов, таких як відпочинок на свіжому повітрі, лісові прогулянки, прогулянки на набережній та гірські походи, які створюють сприятливу атмосферу для відновлення душі та тіла. Крім того, wellness-туризм часто включає в себе спеціальні детокс-програми для очищення організму від шкідливих токсинів і відновлення його природного балансу.

В основі wellness-туризму лежить ідея гармонії між тілом і душею та поєднання природних ресурсів і сучасних технологій. Відпочинок на wellness-курорті дозволяє людям зняти стрес, забути про повсякденні проблеми і зануритися в процес оздоровлення, насолоджуючись фізичними процедурами, а також медитативними практиками. В результаті такого відпочинку люди мають можливість відновити свої сили, підвищити життєвий тонус і поліпшити здоров'я.

Wellness-туризм, медичний туризм, SPA-туризм та рекреаційний туризм – це різні сектори туристичної індустрії, об'єднані спільною метою забезпечення відпочинку та оздоровлення. Однак кожен з цих видів туризму має свої характеристики та особливості. Це пов'язано з тим, що вони мають різні підходи до здоров'я, відпочинку та оздоровлення. Розуміння відмінностей між оздоровчим туризмом та іншими видами туризму може допомогти точніше визначити його роль у сучасній туристичній індустрії та забезпечити краще розуміння потреб кожної дестинації.

Відмінності між wellness-туризмом та медичним туризмом, SPA-туризмом і рекреаційним туризмом:

1. Основна відмінність між wellness та медичним туризмом полягає в меті та характері послуг. Медичний туризм зосереджений на лікуванні захворювань і медичних процедурах, що виконуються кваліфікованими лікарями та спеціалістами в спеціалізованих медичних закладах, таких як клініки, санаторії та лікарні. Пацієнти приїжджають для діагностики та лікування різних недуг, часто з використанням інноваційних медичних

методик і методів лікування. З іншого боку, wellness-туризм не має на меті лікування конкретних захворювань, а натомість зосереджується на підтримці загального здоров'я, профілактиці захворювань і забезпеченні внутрішньої гармонії. Замість того, щоб лікувати конкретні медичні стани, wellness-заклади пропонують послуги, які сприяють загальному поліпшенню фізичного і психічного здоров'я за допомогою оздоровчих процедур, фізичних вправ, дієти, релаксації і т.д.

2. SPA-туризм є складовою wellness-туризму, але не охоплює всіх аспектів wellness-підходу: Основною метою SPA-туризму є використання природних ресурсів для покращення здоров'я та відновлення фізичної форми. З іншого боку, wellness-туризм – це ширше поняття, яке включає не лише SPA-процедури, а й інші оздоровчі практики, спрямовані на підтримку фізичного та психічного здоров'я. Оздоровчий туризм фокусується на цілісному підході до здоров'я, тоді як SPA-туризм є складовою цього підходу, з акцентом на гідротерапії та релаксаційних процедурах.

3. Рекреаційний туризм охоплює широкий спектр подорожей з метою відпочинку та релаксації, без чіткого акценту на фізичному та психічному здоров'ї. Сюди входять подорожі з метою відпочинку та розваг, такі як пляжний відпочинок, відвідування визначних пам'яток і культурних заходів. Wellness-туризм є більш спеціалізованим і зосереджений на відновленні здоров'я та гармонізації душі й тіла. Рекреаційний туризм може бути частиною оздоровчого туризму, але оздоровчий туризм завжди включає елементи wellness, такі як фізичні вправи, харчування, психологічні практики та терапії для зміцнення здоров'я та профілактики захворювань. У той час як рекреаційний туризм зосереджується на відпочинку, який не передбачає професійного лікування, wellness-туризм активно залучає практики, які сприяють поліпшенню загального стану здоров'я[2].

Якщо говорити про історію розвитку wellness-туризму у світі та його вплив на суспільство то можна сказати що витoki оздоровчого туризму сягають глибокої давнини. Давньоєгипетська, грецька та римська цивілізації

активно використовували курорти та гідротерапію для покращення здоров'я. Стародавні римляни будували великі лазні (терми), де люди отримували процедури, які допомагали їм не тільки розслабитися, але й очиститися та відновити сили. У той час фізичне здоров'я було тісно пов'язане з соціальним статусом, а відпочинок на курортах був ознакою процвітання.

Однак у XIX столітті у галузі wellness-туризму сталося відродження, і в Європі почали розвиватися курорти для лікування таких захворювань, як туберкульоз і респіраторні хвороби. Наприклад, на відомих курортах у Німеччині та Карлових Варах у Чехії започаткували традицію використання мінеральної води та природних джерел для лікування та оздоровлення. У цей період велнес-туризм все ще був орієнтований на медицину, але починав формуватися як самостійний напрямок, що включав у себе не тільки медицину, а й оздоровчі практики.

XX століття стало важливим етапом у розвитку wellness-туризму як індустрії. У 1950-1960-х роках почали з'являтися перші санаторії та SPA-центри, які зосереджувалися не лише на фізичному, а й на духовному зціленні. Коли рівень стресу в суспільстві зріс і люди почали замислюватися про важливість профілактики захворювань, оздоровчий туризм став популярним способом збереження і зміцнення здоров'я. У цей період концепція «оздоровчого відпочинку» еволюціонувала і стала важливою частиною культурних і соціальних практик, які поєднують релаксацію і зцілення.

У XXI столітті wellness-туризм став частиною глобальної індустрії здоров'я та оздоровлення, зосередившись на профілактиці, фізичній активності та психічному здоров'ї. Сучасний wellness-туризм вже не обмежується SPA-процедурами та ретритами з йоги, а охоплює широкий спектр послуг, включаючи дієтичні програми, фітнес-тури, психотерапію та екологічно чисті курорти. Водночас, розвиток цифрових технологій дозволяє інтегрувати wellness-послуги в повсякденне життя за допомогою мобільних додатків, онлайн-курсів та навчальних платформ.

Зараз у нашому сучасному світі wellness-туризм стає все більш популярним, оскільки люди все більше шукають способи відновити своє здоров'я та внутрішній баланс на тлі сучасних викликів. Стрес, екологічні проблеми та пошук нових форм дозвілля змушують все більше людей подорожувати, щоб покращити свій фізичний, психічний та емоційний стан. Оздоровчий туризм поєднує подорожі з заходами, які покращують загальний стан здоров'я, від йоги та медитації до еко-подорожей та оздоровчих процедур, спрямованих на покращення фізичного та психічного здоров'я. Сталий розвиток та екологічно чисті практики, що є ключовим елементом цієї концепції, все більше інтегруються в туристичний сектор, дозволяючи людям захищати природу і водночас отримувати користь від її цілющих властивостей[6].

У світі, де технології та швидкий темп життя все частіше викликають стрес і вигорання, попит на оздоровчий туризм продовжує зростати, оскільки все більше людей шукають способи знайти спокій, фізичну активність та емоційну рівновагу. Майбутнє wellness-туризму виглядає дуже обнадійливим.

За даними Глобального інституту оздоровлення (GWI)[7], ринок wellness-туризму стабільно зростає, зокрема через зростаючий інтерес до стійких і екологічних практик. Очікується, що до 2028 року цей ринок досягне рекордних розмірів, при цьому інтеграція технологій і стійкість будуть основними напрямками розвитку. Крім того, wellness-туризм стане ще більш доступним завдяки розвитку нових технологій, персоналізованих програм і вдосконалених методів догляду. Сьогодні туризм не просто про відпочинок, а й про перезавантаження тіла та душі, тому wellness-туризм стане важливим елементом майбутніх подорожей для тих, хто хоче більше ніж просто відпочинок.

Отже, wellness-туризм – це не просто відпочинок, а комплексний підхід до покращення здоров'я, що поєднує фізичну активність, правильне харчування, психологічне розвантаження та використання природних

ресурсів. Саме завдяки такій цілісній концепції цей вид туризму продовжує набирати популярність у світі.

1.2. Основні види та напрями wellness-туризму

Wellness-туризм - це багатогранне явище, яке охоплює широкий спектр напрямків, спрямованих на покращення фізичного, психологічного та емоційного стану людини. Різноманітність оздоровчих практик дозволяє туристам обирати подорожі відповідно до власних потреб – від активних фітнес-турів і йога-ретритів до SPA-відпочинку та детокс-програм. Важливим аспектом у розвитку оздоровчого туризму є його здатність адаптуватися до сучасних тенденцій і потреб мандрівників.

Визначення основних напрямків туристичного сектора wellness-туризму, враховуючи різні підходи до оздоровлення, особливості локацій, тривалості подорожей, рівня ексклюзивності та цільової аудиторію дозволяє його класифікація яка сформована в табл 1.1. Це дозволить краще зрозуміти структуру wellness-індустрії та адаптувати пропозиції до потреб різних категорій туристів. У таблиці наведено основні критерії класифікації wellness-туризму, їхні характеристики та приклади.

Завдяки різноманітності підходів і методів оздоровлення, wellness-туризм має широкий спектр напрямків про які я вже згадував вище, кожен з яких має свої цілі та засоби досягнення гармонії між тілом і духом. У цьому контексті можна виділити кілька основних напрямків, таких як: SPA-туризм, йога-туризм, детокс-туризм, фітнес-туризм і ментальний wellness, кожен з яких пропонує нові можливості для туристів, тому є доцільним розглянути їх більш детально.

Головні напрями:

SPA-туризм. GWI визначає курорти як установи, які сприяють оздоровленню шляхом надання терапевтичних та інших професійних послуг, спрямованих на відновлення тіла, розуму та духу. Більшість споживачів і галузевих експертів погодяться, що за своєю суттю незалежно від розміру,

Таблиця 1.1

Класифікація wellness-туризму

Критерії класифікації	Типи wellness-туризму	Приклади
За методами оздоровлення	Фізичний wellness-туризм	Фітнес-тури, йога-ретрити, спортивні кемпи
	Ментальний wellness-туризм	Медитація, арт-терапія, психологічні тренінги
	Гастрономічний wellness-туризм	Детокс-програми, дієтотерапія, органічне харчування
	SPA & релакс-туризм	Масажі, термальні води, ароматерапія, грязелікування
	Екологічний wellness-туризм	Відпочинок у природних заповідниках, гірських регіонах, біо-готелях
За локацією	Міський wellness-туризм	SPA-центри, студії йоги, фітнес-клуби у містах
	Курортний wellness-туризм	Санаторії, гірські та морські курорти з оздоровчими програмами
	Сільський wellness-туризм	Відпочинок на еко-фермах, в агросадибах, у віддалених природних місцях
	Екзотичний wellness-туризм	Аюрведичні тури в Індію, духовні ретрити на Балі
За тривалістю	Короткострокові програми	1-3 дні, wellness-вікенди
	Середньострокові програми	4-7 днів, глибше оздоровлення
	Довгострокові програми	Від 7 днів і більше, комплексне відновлення здоров'я
За рівнем ексклюзивності	Люкс wellness-туризм	Преміальні SPA-курорти, приватні ретрити, індивідуальні програми
	Масовий wellness-туризм	Доступні групові програми в санаторіях, SPA-готелях
	Бюджетний wellness-туризм	Оздоровчі поїздки з мінімальними витратами, кемпінги, тури вихідного дня
За цільовою аудиторією	Wellness-туризм для жінок	Фітнес-тури, йога-програми, ретрити для жіночого здоров'я
	Wellness-туризм для літніх людей	Санаторно-курортні програми з лікувальними процедурами
	Wellness-туризм для сімей	Програми для батьків і дітей, спільні SPA-відпочинки
	Корпоративний wellness-туризм	Оздоровчі поїздки для команд, антистресові тренінги

Джерело: Сформовано автором на основі джерела [9,10].

форми чи бізнес-моделі, SPA – це заклад, який зосереджується на оздоровленні. Поняття оздоровлення, лікувальні традиції та застосовувані терапевтичні методи різко відрізняються між націями та типами курортів.

SPA-центри зазвичай пропонують різноманітні послуги (наприклад, масажі, процедури з догляду за обличчям, процедури по догляду за тілом, салонні послуги, процедури на основі води, оцінку стану здоров'я тощо), а також продаж супутніх товарів. Оцінки GWI включають такі підкатегорії курортів:

Денні/клубні/салонні спа-центри: пропонують різноманітні SPA-послуги кваліфікованими професіоналами щодня. Клубні SPA-центри схожі на денні SPA-салони, але працюють поза приміщеннями, основною метою яких часто є фітнес. SPA-салони працюють поза приміщеннями, які надають косметичні послуги.

Цільові курорти та оздоровчі курорти: пропонують SPA-центр із повним зануренням, у якому беруть участь усі гості. Окрім SPA-процедур і процедур для тіла, програми «все включено» зазвичай включають безліч інших пропозицій, таких як фітнес, психічне тіло, спеціальні дієти та очищення, енергетична робота, персональні коучинги, консультації з питань харчування, зниження ваги, спортивна медицина, профілактичні та лікувальні медичні послуги тощо. Ця категорія також включає традиційні санаторії та оздоровчі курорти в Європі, які пропонують SPA-послуги для оздоровлення та терапевтичних цілей.

SPA-центри готелю/курорту: розташовані на території курорту чи готелю, які надають SPA-послуги за меню для гостей готелю та інших/місцевих гостей. SPA-процедури та послуги, як правило, доповнюють перебування в готелі або широкий спектр інших заходів на курорті.

Курорти з термальними/мінеральними джерелами: включіть доходи, отримані від SPA- та оздоровчих процедур у таких типах закладів: SPA-центри для денного користування та цільові/оздоровчі курорти, які використовують місцеве джерело природної мінеральної, термальної або

морської води для своїх SPA-процедур, а також інші заклади для купання/рекреації з джерелами, які пропонують додаткові SPA-послуги.

Медичні курорти: працюють під постійним наглядом ліцензованого медичного працівника, надаючи комплексну медичну та/або оздоровчу допомогу в середовищі, яке поєднує SPA-послуги з традиційними, альтернативними або косметичними методами лікування та лікування.

Інші SPA-центри: охоплює всі інші об'єкти, які не входять до описаних вище категорій, наприклад SPA-салони на круїзних лайнерах, SPA-центри в аеропортах, мобільні SPA-центри, а також об'єкти, засновані на історії/культурі (наприклад, турецькі хамами, індійські аюрведичні центри тощо), які включили SPA-послуги до своїх пропозицій[11].

Йога-туризм. Це галузь туризму, програма, що включає практики йоги на локації проведення заходу, розроблені чітко за часом, а також не перетинаються з іншими складовими подорожі. Можливість відключитися від повсякденної рутини, залишити всі переживання і бути в моменті.

Йога-туризм в собі поєднує зміцнення свого тіла, виконуючи асани – йогівські пози; заспокою розум, за допомогою медитацій та йоги на розслаблення; перейняття атмосфери країни, побачивши пам'ятки і спробувавши місцеву їжу.

Для данного виду туризму підготовка в йозі не має значення, так як йога-тури розраховані на учасників з початковим і середнім рівнем, а практики проводяться з індивідуальними модифікаціями. Тому, любителі нових відчуттів, допитливі особистості, мандрівники, йоги, творчі натури і просто втомлені від повсякденної суєти люди можуть сміливо вирушати в найефективнішу для перезавантаження подорож під назвою йога-тур[12].

Детокс-туризм. Це популярний напрям оздоровчого туризму, який фокусується на очищенні організму від токсинів і відходів. Це досягається за допомогою спеціалізованих програм, таких як детокс-дієти, голодування, спеціальні дієти та натуральні добавки для виведення токсичних речовин з організму. Детокс-програми можуть також включати такі процедури, як

фітотерапія, клізми та гарячі джерела, щоб полегшити природний процес очищення. Метою таких програм є відновлення енергетичного балансу, покращення метаболізму та загального стану здоров'я. Окрім фізичного очищення, детокс-туризм охоплює також психологічні аспекти відновлення. Часто ці програми поєднуються з такими практиками, як йога, медитація та коучинг, щоб допомогти зняти стрес і збалансувати емоції. Такий підхід не лише відновлює фізичне здоров'я, а й покращує психічне, допомагаючи людям віднайти внутрішній спокій і гармонію. Детокс-туризм стає все більш популярним серед людей, які хочуть очистити своє тіло і розум від наслідків сучасного життя, сповненого стресу і шкідливих звичок[13].

Фітнес-туризм. Один з найпопулярніших напрямків оздоровчого туризму, орієнтований на активний відпочинок і заняття спортом. Фітнес-туризм включає низку фізичних вправ, які допомагають покращити фізичну форму, здоров'я та енергію. Туристи можуть брати участь у спортивних програмах, включаючи тренування в спортзалі, групові заняття фітнесом, піші походи, заняття йогою на свіжому повітрі або екстремальними видами спорту. Такі програми часто організуються на спеціальних курортах, спортивних об'єктах або в мальовничих природних ландшафтах, що додає цінності активному відпочинку на природі. Фітнес-туризм особливо популярний серед тих, хто хоче поєднати відпочинок з фізичною активністю, щоб не тільки розслабитися, але й покращити свою фізичну форму.

Цей напрямок також підходить для тих, хто хоче досягти конкретних фітнес-цілей, таких як схуднення, відновлення після травм або підготовка до спортивних змагань. Важливим аспектом фітнес-туризму є можливість отримати поради від професійних тренерів і дієтологів, а також створення мотивуючої атмосфери, яка підтримує учасників на шляху до досягнення їхніх фізичних і оздоровчих цілей[14].

Ментальний wellness. Це вид оздоровчого туризму, який фокусується на покращенні психологічного та емоційного стану людини, розвитку стресостійкості та досягненні внутрішньої гармонії. Він включає в себе ряд

методів і практик, спрямованих на підтримку психічного здоров'я, таких як коучинг, психологічні тренінги, медитації та практики усвідомленості. Психічне здоров'я допомагає людям подолати емоційні труднощі, зняти тривогу і стрес, розвинути позитивне мислення та емоційну стійкість. Ця сфера велнес-туризму позитивно розвивається, оскільки все більше людей шукають способи покращити свій психічний стан у сучасному стрімкому та стресовому середовищі. Програми психічного здоров'я часто включають ретрити. Це спеціальні курси на природі або в тихих місцях, де учасники зосереджуються на власному емоційному відновленні та навчаються технік самопідтримки і глибокої релаксації. Такі програми допомагають збалансувати фізичне та психічне здоров'я, що є ключем до загального благополуччя[15].

Якщо говорити про найкращі напрями для подорожі можна відзначити такі країни як:

1. Таїланд: відомий своїм найсучаснішим медичним обладнанням і економічно ефективним лікуванням, Таїланд став популярним місцем для медичних туристів з усього світу.

2. Індія. Завдяки поєднанню передової інфраструктури охорони здоров'я, кваліфікованих медичних працівників і доступних варіантів лікування Індія стала помітним гравцем у секторі оздоровчого туризму.

3. Сінгапур: Сінгапур, відомий своєю високоякісною системою охорони здоров'я, приваблює туристів, які шукають першокласне лікування та оздоровлення.

4. Туреччина: пропонуючи високоякісне медичне обслуговування за конкурентоспроможними цінами, Туреччина стала кращим місцем для оздоровчих туристів, особливо для косметичних процедур і лікування зубів.

5. Угорщина: завдяки високоякісним послугам і природним термальним джерелам Угорщина добре відома своїм стоматологічним і медичним курортним туризмом.

6. Коста-Ріка: ця центральноамериканська країна зробила собі ім'я в індустрії медичного туризму, надаючи доступні високоякісні медичні послуги в мальовничому природному середовищі.

7. Південна Корея: Маючи інфраструктуру охорони здоров'я світового рівня та передові медичні технології, Південна Корея є найкращим місцем для косметичної хірургії та передових медичних процедур.

8. Малайзія: пропонуючи низку медичних послуг за конкурентоспроможними цінами, Малайзія стала популярним місцем для медичного та оздоровчого туризму в Південно-Східній Азії.

9. Бразилія: завдяки своєму досвіду в косметичній хірургії та лікуванні зубів Бразилія приваблює туристів із усього світу.

10. Іспанія: сучасна інфраструктура охорони здоров'я Іспанії та доступні варіанти лікування роблять її привабливим напрямком для європейських оздоровчих туристів[16].

1.3. Світові тенденції та інновації у wellness-туризмі

Сучасний wellness-туризм динамічно розвивається, адаптуючись до мінливого способу життя, технологічного прогресу та зростаючого інтересу до здорового відпочинку. Світові тенденції свідчать про перехід від традиційних оздоровчих програм до більш персоналізованих та інтегрованих рішень, які поєднують фізичне, психічне та емоційне благополуччя. Важливими напрямками розвитку є використання цифрових технологій, екологічна свідомість та розширення спектру wellness-послуг. У цьому розділі розглянемо ключові світові тенденції та інновації, які формують майбутнє індустрії.

Основні світові тренди у wellness-туризмі:

Персоналізований wellness

Сучасні туристи все частіше шукають персоналізованих wellness-програм, які враховують їхні індивідуальні потреби, спосіб життя та стан

здоров'я. В якості альтернативи стандартним оздоровчим пакетам курорти пропонують наступні персоналізовані послуги:

ДНК-тестування – дозволяє виявити індивідуальні генетичні особливості, які впливають на метаболізм, засвоєння поживних речовин і реакцію організму на фізичні навантаження. Це дає можливість розробляти індивідуальні дієти та фітнес-програми, які враховують специфічні потреби кожної людини. Наприклад, такі тести можуть виявити схильність до уповільнення засвоєння кофеїну або труднощі з переробкою певних вуглеводів, що дозволить скоригувати раціон для досягнення оптимальних результатів схуднення і поліпшення загального стану здоров'я. Крім того, генетичний аналіз може підказати, який вид спорту найкраще підходить людині, допомагаючи їй ефективніше досягати своїх фітнес-цілей[17].

Також сьогодні сучасні wellness-курорти впроваджують програми релаксації, які адаптуються до рівня стресу, фізичної активності та харчових уподобань клієнта, щоб забезпечити максимально персоналізований wellness-досвід. Перед початком подорожі гості проходять діагностику, яка може включати визначення рівня кортизолу (гормону стресу), тестування на фізичну витривалість та оцінку харчових звичок. На основі цих даних розробляється індивідуальна програма, яка може включати заспокійливу медитацію, активні тренування або спеціально підібрану дієту для харчового відновлення. Такий підхід дозволяє досягти не лише короткочасного розслаблення, а й довготривалого покращення самопочуття та загального життєвого тону[18].

Ще одним термодом персоналізованого wellness-туризму є віртуальні консультації з дієтологами, тренерами та психологами перед поїздкою, вони стають невід'ємною частиною персоналізованого оздоровчого туризму. Під час онлайн-сесій з фахівцями туристи можуть отримати індивідуальні поради щодо харчування, фізичної активності та психічного здоров'я, які допоможуть їм підготуватися до оздоровчої відпустки максимально ефективно. Дієтологи розробляють спеціальні плани харчування з

урахуванням індивідуальних особливостей, тренери підбирають оптимальні види активностей, а психологи допомагають налаштуватися на відпочинок і відновлення. Це не тільки підвищує якість оздоровчої подорожі, а й дозволяє мандрівникам адаптувати отримані знання і практики в повсякденному житті.

Діджиталізація у wellness-туризмі

Сучасні технології відіграють ключову роль у розвитку оздоровчого туризму, роблячи його більш персоналізованим, доступним та ефективним. Завдяки мобільним додаткам, натільним гаджетам та віртуальним платформам туристи можуть контролювати свій фізичний стан, рівень стресу, якість сну та загальне самопочуття навіть під час подорожі. Популярні фітнес-трекери, такі як Apple Watch і Fitbit, допомагають контролювати рівень активності, частоту серцевих скорочень і споживання калорій. Мобільні додатки, такі як Calm і Headspace, пропонують керовані медитації, програми релаксації та дихальні техніки, які допомагають знизити рівень стресу під час відпустки.

Інноваційні технології, такі як віртуальна реальність (VR) і доповнена реальність (AR), відкривають нові можливості для велнес-індустрії. VR-медитації можуть перенести людей у заспокійливе природне середовище навіть у приміщенні, а технології доповненої реальності дозволяють інтегрувати цифрові елементи в простір для створення індивідуальних програм релаксації. Також зростає популярність «розумних» велнес-готелів, оснащених штучним інтелектом, який автоматично підлаштовує рівень освітлення, температуру і музику відповідно до біоритмів гостя. Таким чином, діджиталізація велнес-туризму сприяє його глобальному розвитку, підвищуючи якість відпочинку та рівень добробуту туристів[19].

Корпоративний wellness

Корпоративний wellness стає невід'ємною частиною стратегії багатьох компаній, оскільки здоров'я і самопочуття працівників безпосередньо

впливають на продуктивність і мотивацію. Організація оздоровчого туризму для працівників сприяє покращенню їхнього фізичного та психологічного стану, знижує рівень стресу та вигорання, що позитивно впливає на командний дух та продуктивність. В рамках таких ініціатив компанії організують різноманітні wellness-програми, які включають не лише активний відпочинок, але й психоемоційні практики.

Основними форматами корпоративного wellness є оздоровчі ретрити, які допомагають працівникам розслабитися, відновити сили та покращити командну роботу. Крім того, фітнес-програми для офісних працівників активно включають тренінги та лекції про здоров'я, які допомагають підтримувати хорошу фізичну форму. Не меншою популярністю користуються медитаційні йога-тури, які допомагають покращити концентрацію, зняти стрес і підтримувати баланс між роботою та особистим життям. Такі заходи стають важливим інструментом для компаній, які прагнуть створити здорове і продуктивне середовище для своїх співробітників[20].

Нові методи оздоровлення

Нові методи оздоровлення, що виникають завдяки інноваційним технологіям, значно розширюють можливості wellness-індустрії. Одним із таких методів є кріотерапія - це метод лікування, який використовує холод для лікування та відновлення організму. Використання низьких температур допомагає прискорити відновлення м'язів після фізичних навантажень, зменшує запалення та покращує кровообіг. Кріотерапія також відома своїми імунomodуючими властивостями, допомагаючи зміцнити імунітет і знизити ризик захворювань. Цей метод активно використовують спортсмени для швидкого відновлення, але він також підходить для всіх, хто хоче підтримувати своє здоров'я та фізичну форму[21].

Ще одним і нових методів є медитативні капсули - це інноваційна технологія, яка створює ефект сенсорної депривації. Вони забезпечують ізольований простір, де можна повністю відключитися від зовнішнього світу,

зняти стрес і відновити внутрішній баланс. У таких капсулах використовуються технології, які допомагають досягти глибокої релаксації, що позитивно впливає на психічне здоров'я. Це ідеальний метод для людей, які хочуть відновити емоційну рівновагу та зняти напругу після важкого дня.

Також останім часом набирають популярність сауни нового покоління які поєднують в собі інфрачервоне випромінювання, ароматерапію і хромотерапію для досягнення глибокого очищення організму від токсинів. Інфрачервоне випромінювання проникає глибше в тканини, допомагаючи поліпшити кровообіг і зменшити запалення. Ароматерапія використовує ефірні олії для покращення психоемоційного стану, а хромотерапія впливає на організм кольорами, які допомагають відновити енергію та баланс. Ці технології в комплексі забезпечують не лише фізичне очищення, а й психологічне відновлення[22].

Аналіз світових тенденцій та інновацій в оздоровчому туризмі показує, що wellness-індустрія активно адаптується до потреб сучасних туристів, орієнтуючись на персоналізовані підходи та технологічні інновації. Використання цифрових технологій, таких як мобільні додатки, фітнес-трекери та віртуальна реальність, значно підвищує ефективність оздоровчих програм, роблячи їх доступними та адаптованими до індивідуальних потреб.

Крім того, нові методи лікування, такі як кріотерапія та медитаційні капсули, доповнюють традиційні практики, що сприяє більш глибокому відновленню фізичного та емоційного благополуччя. Таким чином, індустрія оздоровчого туризму набуває нових форм, створюючи унікальні можливості для підтримки здоров'я і благополуччя туристів по всьому світу.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ WELLNESS-ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

2.1. Фактори що впливають на розвиток wellness-туризму в Україні

Розвиток wellness туризму в Україні обумовлений комплексом різноманітних факторів, які формують попит на оздоровчі послуги та визначають конкурентоспроможність вітчизняних курортів як на національному, так і на міжнародному рівні. У сучасних умовах зростання уваги до збереження здоров'я, профілактики захворювань та покращення якості життя wellness туризм набуває особливої актуальності. Важливими складовими цього процесу є природно-кліматичні ресурси, економічні умови, соціальні зміни, розвиток туристичної інфраструктури, інновації у сфері послуг, а також державна політика щодо підтримки рекреаційного та медичного туризму. У цьому підрозділі розглянуто ключові внутрішні та зовнішні чинники, які впливають на формування та динаміку розвитку wellness туризму в Україні.

Одним із факторів що впливають на розвиток wellness-туризму в Україні є природні ресурси. Україна має досить широкий спектр різноманіття природних ресурсів, що сприяють розвитку wellness-туризму, а саме:

Мінеральні води

Мінеральні води є одним із найцінніших ресурсів для розвитку wellness туризму в Україні. У різних регіонах країни розташовані численні джерела з різним хімічним складом — сульфатні, хлоридно-натрієві, гідрокарбонатні, залізисті, кремнієві тощо. Завдяки цьому українські курорти можуть пропонувати широкий спектр процедур: від внутрішнього прийому води для лікування захворювань травної системи до зовнішнього застосування у вигляді ванн, душів та зрошень, що позитивно впливають на серцево-судинну, нервову та опорно-рухову системи.

Найвідомішими центрами мінеральних вод в Україні є Трускавець, Моршин, Східниця, Хмільник, Миргород та інші. Наприклад «Нафтуся» з

Трускавця — слабо мінералізована вода з вираженими сечогінними та жовчогінними властивостями, що широко використовується для профілактики та лікування хронічних інтоксикацій. Наявність власних джерел дозволяє курортам зменшувати витрати на логістику й забезпечувати клієнтам максимально «свіжі» оздоровчі процедури, що підвищує конкурентоспроможність внутрішнього туризму.

Грязелікування

Лікувальні грязі (пелоїди) широко використовуються на українських курортах і є ефективним природним засобом для реабілітації та профілактики багатьох захворювань. Україна володіє значними запасами як сапропелевих, так і сульфідних грязей. Найбільші родовища розташовані на узбережжях Чорного та Азовського морів, а також біля лиманів і солоних озер — Куяльницький, Сакський, Тилігульський, Березанський лимани, озера Генічеське, Сасик, Чокракське тощо. Деякі з них мають унікальний склад, насичені мікроелементами, біологічно активними речовинами та мінералами.

Грязелікування застосовується при хронічних запаленнях, захворюваннях опорно-рухової, нервової та репродуктивної систем, шкірних недугах. Завдяки термічним властивостям грязі добре утримують тепло й повільно його віддають, що сприяє глибокому прогріванню тканин і розслабленню м'язів.

Курорти, що базуються на використанні лікувальних грязей, зокрема Саки, Сергіївка, Євпаторія, Коблеве та інші, мають сталі позиції на туристичному ринку та постійний попит серед як українських, так і іноземних відвідувачів.

Кліматичні

Ландшафтно-кліматичні ресурси сприяють розвитку рекреаційної діяльності. Береги, моря, річки, водосховища, озера, Українські Карпати та Кримські гори, лісові масиви - для цих ландшафтів характерне сполучення чистого повітря, наповненого киснем, та високої вологості. Україні притаманний помірно континентальний клімат, і тільки на півдні Кримського

півострова - середземноморський. Існує класифікація кліматів з погляду рекреаційної діяльності:

- найкращий - сприятливі кліматичні умови протягом 9,5-10,5 місяців, тепле літо та нехолодна зима зі стійким сніговим покривом або жарке тривале літо та коротка зима без стійкого снігового покриву;

- гарний - сприятливі кліматичні умови протягом 7-9 місяців;

- задовільний - сприятливі кліматичні умови протягом 3-6,5 місяців, прохолодне дощове літо і м'яка зима з нестійким сніговим покривом або жарке посушливе літо і сувора зима;

- поганий - сприятливі умови протягом 1 -1,5 місяця.

Кліматичні ресурси районів України різноманітні, але загалом клімат сприятливий для розвитку рекреаційної діяльності.

Україна характеризується різноманітним поєднанням умов і ландшафтів, які мають великі потенційні можливості для широкого розвитку лікувального й оздоровчого відпочинку. Сприятливий клімат всієї території країни дозволяє широко використовувати кліматотерапію як один з основних методів лікування та профілактики хвороб, специфічних для індустріальної цивілізації.

Кліматичні умови України характеризуються зональністю, чіткими сезонними контрастами в ході метеорологічних елементів, зростанням континентальності з північного заходу на південний схід, формуванням кліматичних відмінностей у гірських областях та на узбережжях морів.

Вплив відкритого свіжого повітря на організм людини (аеротерапія) і сонячне опромінювання (геліотерапія) можна застосовувати в усі сезони року і в усіх кліматичних зонах України. У зв'язку з тим, що південь території нашої країни омивають Чорне й Азовське моря, це дає змогу широко використовувати таласотерапію як один з основних методів кліматичного лікування, пов'язаного з перебуванням біля моря (морська терапія).

За особливостями кліматичних умов території і відповідно до організації курортної справи в Україні виділяють кілька рекреаційних районів.

На Півночі та Північному Сході (Волинська, Чернігівська, Сумська області, північні частини Рівненської, Житомирської, Київської і Харківської областей) клімат характеризується значними контрастами мінімальних зимових і максимальних літніх температур.

Клімат Центральної України (Тернопільська, Хмельницька, Вінницька, Черкаська, Кіровоградська, Полтавська, Дніпропетровська, Луганська, південні частини Рівненської, Житомирської, Київської, Харківської, північна частина Донецької областей) м'який з менш виявленими сезонними температурними контрастами.

Південна частина України (Одеська, Миколаївська, Херсонська, Запорізька області та південна частина Донецької області, Крим) відрізняється дуже теплим кліматом, короткою зимою, невеликою кількістю опадів - 300-500 мм на рік, великою кількістю сонячних днів.

Особливо сприятливі кліматичні умови Південного берега Криму, середня температура січня +4 °С, липня - 2-4 °С, а кількість сонячних днів досягає 230 на рік.

На заході України в межах Українських Карпат зима порівняно м'яка, літо - тепле. Опадів - 700-800 мм на рік, у горах - до 1600 мм. Характерна висока відносна вологість повітря (близько 80 %). У межах цієї кліматичної зони виділяють Передкарпатський і Закарпатський курортні райони.

Сприятливий у терапевтичному відношенні клімат південної (Чорноморське узбережжя і, насамперед, Південний берег Криму з субтропічним кліматом середземноморського типу) і західної (Українські Карпати) частини території України - важлива передумова організації приморських і гірських курортів, на яких широко використовується кліматотерапія як основна (або одна з основних) лікувальних методик. Майже в усіх областях України виявлено значні запаси мінеральних вод, в окремих - грязеві ресурси (пелоїди), озокерит, що використовуються як лікувальні фактори окремо або в комплексі[26].

Соціально-економічні фактори також відіграють ключову роль у формуванні попиту на wellness туризм в Україні. Рівень доходів населення, соціальна стабільність, зайнятість, урбанізація та демографічна структура безпосередньо впливають на можливості громадян інвестувати в оздоровлення та профілактику хвороб. Зростання усвідомлення цінності здорового способу життя серед різних вікових груп, зокрема серед молоді та людей середнього віку, стимулює інтерес до wellness-послуг. Водночас низька платоспроможність значної частини населення та соціальна нерівність залишаються стримуючими факторами розвитку внутрішнього ринку оздоровчого туризму.

Істотний вплив мають також зміни в структурі робочого графіку та способі життя, зокрема поширення дистанційної зайнятості, що створює нові можливості для поєднання праці та оздоровлення. В умовах воєнного стану wellness-туризм набуває ще більшої актуальності, оскільки психологічне здоров'я та фізичне відновлення стають пріоритетними для багатьох громадян. Додатковим чинником є розвиток медичного страхування, соціальних пакетів для працівників та державних програм підтримки реабілітації, які також можуть сприяти зростанню попиту на оздоровчі послуги.

Технологічні та інноваційні фактори відкривають нові горизонти для розвитку wellness туризму, зокрема завдяки впровадженню сучасного обладнання, цифрових сервісів та інноваційних методик оздоровлення.

Сьогодні курорти активно впроваджують апаратні методи діагностики, індивідуалізовані wellness-програми на базі біомоніторингу, а також smart-технології для моніторингу стану здоров'я клієнтів у реальному часі. Розвиток ІТ-сфери дозволяє вдосконалювати системи онлайн-бронювання, електронної медичної документації та дистанційного супроводу клієнта до та після курортного лікування.

Важливим трендом є впровадження інновацій у сфері рекреаційного дизайну та архітектури, зокрема створення біофільних просторів, wellness-

готелів з енергоефективними технологіями, а також інтеграція VR/AR для релаксації та психоемоційного відновлення. Крім того, інновації дозволяють зробити послуги більш доступними та ефективними, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності українських wellness-локацій на міжнародному ринку. Усі ці технологічні зміни формують нову якість відпочинку й оздоровлення що відповідає потребам сучасного споживача.

2.2. Основні регіони та курорти wellness туризму в Україні

Україна має значний рекреаційно-оздоровчий потенціал, який дозволяє ефективно розвивати wellness туризм у різних регіонах країни. Географічне розмаїття, наявність мінеральних вод, лікувальних грязей, термальних джерел, сприятливих кліматичних умов і природних ландшафтів сприяють формуванню мережі спеціалізованих курортів та оздоровчих центрів, спеціалізація курортів схематично зображена в додатку Б. У цьому підпункті проаналізовано основні регіони та об'єкти, які спеціалізуються на наданні wellness послуг, охарактеризовано їхні особливості, природні ресурси, інфраструктуру та рівень популярності серед туристів. Умовно регіони можна поділити на:

Карпатський регіон

Моршин - вибір величезної кількості туристів, які сюди приїжджають у всі пори року. Це бальнеологічний курорт, оточений прикарпатськими заповідними лісами. Місто є справжньою перлиною, оскільки тут працюють лікарі-дослідники та є цілющі джерела. У Моршині гарно розвинена мережа санаторіїв та готельних комплексів. Основною спеціалізацією курорту є лікування захворювань ШКТ, порушень обміну речовин, хвороб печінки та жовчовивідних шляхів. Показання до лікування - хронічний гастрит, гепатит, синдром роздратованого кишківника, цистит, простатит.

Головним фактором для оздоровлення є вживання «Моршинської». Це дорогоцінний дар природи, який здавна використовується для позбавлення від багатьох недуг. «Моршинська» проходить через піщані фільтри,

очищується, насичується вуглекислим газом та на останньому етапі застосовується за призначенням. Вода має низький рівень мінералізації та унікальний склад. При її вживанні значно покращується самопочуття, прискорюється обмін речовин та здійснюється позитивний вплив на організм.

Трускавець - знаменита оздоровниця в Україні. Це місто Львівської області, яке знаходиться у передгір'ї Східних Карпат. У відомому на весь світ Трускавці є дві бальнеолікарні, в яких надають якісні послуги та дбають про кожного пацієнта. В санаторіях пропонують різноманітні процедури, серед яких варто назвати озокеритолікування, фізіопроцедури, різноманітні ванни, масажі, інгаляції, кишкові та гінекологічні зрошення, душ Шарко та багато інших.

Перше місце займає мінеральна вода «Нафтуся», яка використовується для лікування захворювань нирок. При підвищеній та зниженій кислотності рекомендована мінеральна вода джерела «Софія». При панкреатиті приносить велику користь вживання мінеральної води з джерела «Марія».

Санаторії України мають широку спеціалізацію. В Трускавець приїжджають з різноманітними хворобами. Йдеться про урологічні та гастроентерологічні захворювання, проблеми з серцево-судинною та ендокринною системами.

Щорічно для профілактики та для оздоровлення бальнеологічний курорт відвідують десятки тисяч людей. Показання до лікування у Трускавці: пієлонефрит, простатит, гастрит, жовчнокам'яна хвороба, бронхіт. До інших захворювань належить остеохондроз, імунодефіцит, ішемічна хвороба серця, цукровий діабет, екзема.

Шаян - чудове рішення для всіх, хто планує повноцінно відпочити та провести час максимально корисно для здоров'я. На курорті видобувають «Шаянську», яку призначають для лікування захворювань органів травлення, печінки, жовчовивідних шляхів, кишківника[23].

Закарпаття

Свалява - бальнеологічний курорт, який приваблює туристів протягом десятків років. Тут здавна видобувають лужно-вуглекислі води типу «Боржомі». У Сваляві гості відпочивають, насолоджуються природою, дихають свіжим повітрям та оздоровлюються. Велика увага приділяється використанню мінеральних вод для внутрішнього вживання і для ванн.

Поляна - бальнеологічний курорт, який розкинувся у мальовничій долині. В санаторіях лікарі признають для пиття «Полянну Квасову». Показання до її вживання - хронічний гастрит, панкреатит, синдром роздратованого кишківника, пієлонефрит, цукровий діабет[23].

Курорт Берегово славиться своїми термальними джерелами, де постійно діють свердловини з природньою гарячою водою насиченою залізом. У двох озерах, які знаходяться на території курорту, також діють термальні джерела високої мінералізації. Аналогічні водойми можна зустріти в Ісландії, Угорщині та на далекому сході, на Камчатці та Сахаліні.

Насолодитися купанням у термальних мінеральних водах можна на території навчально-спортивної бази «Закарпаття», де діє басейн з такою водою. Наповнюється цей басейн природними кремнієво-азото-вуглекисло-хлоридно-натрієвими водами високого рівня мінералізації з гейзера глибиною 1080 метрів. Такий хімічний склад води сприяє знищенню більшості хвороботворних мікробів. Ще однією особливістю цього басейну є й те що при наповненні воду не фільтрують, через що вона має брудно-коричневий колір і здається ніби каламутною, що дає змогу зберегти всі цілющі властивості води з цього гейзера.

Проте приймаючи водні процедури в басейні, пам'ятайте, що перебувати в ньому більше ніж 2 години на добу не рекомендується лікарями, так як це може привести до втрати свідомості. Короткострокові перебування в цих термальних водах позитивно впливає на самопочуття. Лікування на курорті Берегово рекомендоване особам з захворюваннями опорно-рухового апарату, серцево-судинної системи, урологічними проблеми, хворим на гіпертонію та при захворюваннях нервової системи[27].

Солоні озера Солотвино. Не дивно, що в Солотвино розташовані соляні озера. Вони утворилися внаслідок просідання поверхні землі у вироблених шахтах і затоплення пустот підземними водами. Одним з найбільших солоних озер курорту, утворених подібним чином, є озеро Кунігунда. Через велику концентрацію в ньому солі його прирівнюють до Мертвого моря. Ропа та грязь із високим вмістом мінеральних компонентів озера Кунігунда, як і інших соляних озер Солотвино, вважаються лікувальними та користуються великим попитом у відпочивальників.

Наявність у селищі соляних шахт та озер саме і послужило тим фундаментом, на якому розвинувся курорт Солотвино. З 1968 року в селищі почало працювати алергологічне відділення, а з 1976 року - Українська алергологічна лікарня. Лікувальні кабінети Алергологічної лікарні були розташовані у виробленій соляній шахті № 9, в 300-х метрах під землею.

На використанні унікального мікроклімату солерудника базувався основний метод лікування - спелеотерапія. Справа в тому, що повітря в шахті, насичене мікрочастинками солі, практично стерильне, в ньому немає мікробів та алергенів. Перебування в соляній печері чинить лікувальну дію на людей, які хворіють на бронхіальну астму, алергічний риніт, хронічний обструктивний бронхіт. Недарма вважають, що одна двогодинна прогулянка по соляним печерам рівносильна п'ятнадцятьом інгаляціям. Соляні печери Солотвино можуть робити справжні чудеса!

Курорт Солотвино і сьогодні популярний у туристів, незважаючи на те, що соляна шахта не працює. На сьогоднішній день лікування сіллю здійснюється не в підземних кабінетах, а в соляних кімнатах. З оздоровчою метою відпочивальники також використовують ропу та грязі солоних озер. Курорт досі не втратив своє призначення[28].

Центральна та південна Україна

Курорт Хмільник — один із провідних радонових курортів не лише в Україні, а й у Східній Європі. Його основною оздоровчою цінністю є унікальні слабо-мінералізовані радонові мінеральні води, які містять також

вуглекислий газ, гідрокарбонати, хлориди, кальцій, натрій та марганець. Ці води природного походження мають радіоактивність у межах, безпечних для здоров'я, але достатніх для лікувальної дії на організм. Завдяки поєднанню радонотерапії з кліматичними умовами, Хмільник став відомим як курорт реабілітації для людей із хронічними хворобами та потребами у відновленні після травм, стресів і перевтоми.

На території міста функціонують понад 10 оздоровчих закладів, серед яких санаторії, реабілітаційні центри та медичні пансіонати, що пропонують широкий спектр лікувальних програм. До найвідоміших належать санаторій «Хмільник», санаторій «Поділля», санаторій Міністерства внутрішніх справ України, а також сучасні медичні комплекси з приватною формою власності. Загальна місткість курорту дозволяє приймати тисячі пацієнтів щороку, що свічить про його потужну інфраструктуру та високий попит.

Основні профілі лікування на курорті Хмільник включають захворювання опорно-рухового апарату (артрити, артрози, остеохондроз), нервової системи (радикуліти, неврити, нейроциркуляторна дистонія), серцево-судинної системи, шкірні захворювання, ендокринні порушення та стани після перенесених травм. Процедури із застосуванням радонових ванн, підводного душу-масажу, інгаляцій, грязелікування, фізіотерапії, кінезіотерапії та масажу дозволяють досягати помітного ефекту навіть у складних клінічних випадках.

Крім медичних процедур, курорт пропонує цілісну wellness-інфраструктуру: програми для зниження ваги, антивікові курси, психологічну реабілітацію, заняття йогою, скандинавською ходьбою, а також дієтичне харчування. Поєднання природних факторів, фахового медичного супроводу та сучасного сервісу робить Хмільник конкурентоспроможним курортом, який успішно розвивається і має великий потенціал для розширення у сфері медичного та wellness туризму.

Курорт Куяльник - бальнеогрязевий курорт степової зони, розташований за 9 км від центру Одеси, у південній частині Ку-яльницького лиману.

Лікувальні ресурси - грязь, ропа та мінеральна вода для пиття та ванн. Функціонують санаторії, курортна поліклініка, пансіонати, грязелікарня, численні будинки та бази відпочинку, а також завод з розливу мінеральної води.

Курорт Лебедівка - приморський кліматогрязевий курорт степової зони, розташований за 40 км від Білгорода-Дністровського на широких піщаних пляжах узбережжя Чорного моря. Клімат має риси морського та степового. Головний лікувальний фактор - мулова грязь лиману Бурнас з великим вмістом сірководню - використовується для лікування дітей з наслідками ревматизму та поліомієліту, а також дорослих із захворюваннями опорно-рухового апарату. Ефективності процедур сприяють морські купання.

Курорт Лузанівка - приморський кліматичний курорт степової зони, розташований у північно-східній частині Одеської затоки, за 10 км від центру Одеси. Має найкращі на узбережжі Чорного моря пляжі.

Курорт Мало Волинський - грязевий курорт степової зони, розташований на Малодолинському (колишньому Сухому) лимані, за 28 км від Одеси. Лікувальні ресурси - грязі та ропа - використовуються для спеціалізованого лікування дітей, хворих на ревматизм.

Курорт Приморський - приморський рівнинний курорт степової зони, розташований за 30 км від Білгорода-Дністровського у великому парку та на широких дрібнопіщаних пляжах узбережжя Чорного моря. Клімат має риси морського та степового. Лікують захворювання органів дихання.

Курорт Сергіївка - приморський кліматичний і грязевий курорт степової зони, розташований за 18 км від Білгорода-Дністровського на дрібнопіщаних пляжах узбережжя Чорного моря та Шаболатського лиману. Основні лікувальні фактори - клімат, лікувальна грязь і ропа з концентрацією солей 22-32 г/л, а також морські купання. Функціонують санаторії та водогрязелікарня для лікування опорно-рухового апарату та периферійної нервової системи.

Курорт Хаджибейський - грязевий курорт, розташований на Хаджибейському лимані, за 15 км від Одеси. Лікувальними ресурсами є грязь і високомінералізована (32 г/л) хлоридно-на-трієво-магнієва ропа лиману. Застосовується аерогеліотерапія. У санаторіях лікують дітей із залишковими явищами поліомієліту.

Курорт Холодна Балка - грязевий курорт степової зони, розташований у північній частині Хаджибейського лиману, за 21 км від Одеси. Лікувальними ресурсами є грязь і ропа. Функціонує санаторій для лікування дітей із залишковими явищами поліомієліту та хворих на ревматизм[24].

В Україні для курортного лікування застосовують переважно мулові органо-мінеральні сульфідні грязі - антропогенові відклади солоних водойм на ранній стадії літогенезу. Вони представляють собою пластичну масу зелено-сірого або чорного кольору. Встановлено, що запаси мулових сульфідних грязей та лиманів в Україні досить значні в додатку А, їх застосовують поряд з іншими методами лікування на курортах Одеської групи і в АР Крим.

2.3. Оцінка попиту на wellness послуги в Україні

Попит є одним із ключових показників, що визначає ефективність і перспективи розвитку будь-якого виду туризму, зокрема wellness сегменту. У цьому підрозділі розглядається динаміка попиту на wellness послуги в Україні, включаючи внутрішній і в'їзний туризм, зміну споживчих уподобань, соціально-демографічні характеристики клієнтів, а також вплив зовнішніх факторів — таких як пандемія, економічна ситуація чи війна — на поведінку споживачів. Особлива увага приділяється аналізу статистичних даних, тенденцій останніх років і очікуванням щодо подальшого зростання популярності оздоровчого відпочинку.

Упродовж останніх років в Україні спостерігається стійке зростання інтересу до wellness туризму як з боку внутрішніх, так і зовнішніх споживачів. Це пояснюється загальносвітовою тенденцією переходу від

лікувального туризму до превентивного підходу до здоров'я, коли головна мета подорожі - не лікування, а збереження фізичного й емоційного благополуччя.

Після пандемії COVID-19 попит на оздоровчі подорожі зріс особливо стрімко: люди все частіше прагнуть знизити рівень стресу, покращити імунітет, відновити енергію без медикаментозного втручання. Відтак, українські курорти почали адаптувати свої послуги до нових запитів: з'являються програми «антистрес», "детокс», «баланс» тощо.

Іншим важливим чинником, що формує зростання попиту, є розширення цільової аудиторії wellness послуг. Якщо раніше основними споживачами були переважно люди старшого віку з хронічними захворюваннями, то сьогодні wellness послуги активно цікавлять молодь, IT-фахівців, менеджерів середньої ланки, жінок у післяпологовий період, а також людей, які ведуть активний спосіб життя.

Особливо популярними стають короткі вікенд-програми (2-4 дні) у поєднанні з психологічною перезавантаженням, SPA-комплексами та індивідуальним планом харчування. Це свідчить про розширення попиту не лише в кількісному, а й у якісному вимірі.

Україна також залучає іноземних туристів, які шукають якісні та доступні альтернативи європейським wellness-курортам. Основними конкурентними перевагами є низька вартість послуг при високій ефективності процедур, багатий вибір природних ресурсів (радонові води, грязі, кліматичні умови), а також персоналізований підхід до клієнтів.

Найбільше іноземців приїздить з Польщі, Німеччини, Ізраїлю, країн Балтії та діаспори з Канади й США. Часто такі туристи поєднують оздоровлення з екскурсійними маршрутами, що створює попит на комплексні туристичні продукти (табл. 2.1).

Незважаючи на позитивну динаміку, повноцінний розвиток wellness туризму в Україні стримується низкою бар'єрів — недостатньою рекламою курортів за кордоном, відсутністю міжнародної сертифікації послуг, а також

слабким транспортним сполученням з окремими регіонами. Однак перспективи галузі залишаються високими: з кожним роком зростає кількість готелів і курортів, які інтегрують wellness компоненти у свою діяльність.

Таблиця 2.1

Розподіл туристів, обслуговуваних туроператорами та турагентами, з метою лікування за регіонами у 2020 р.

Область	Усього	В'їзні (іноземні) туристи	Виїзні туристи	Внутрішні туристи
Україна	17921	271	739	16914
Вінницька	-	-	-	-
Волинська	75	13	-	62
Дніпропетровська	342	-	32	310
Донецька	25	-	11	14
Житомирська	19	-	-	19
Закарпатська	-	-	-	-
Запорізька	701	-	-	701
Івано-Франківська	4	-	-	4
Київська	560	2	462	96
Кіровоградська	15	-	11	4
Луганська	8	-	4	4
Львівська	13783	217	-	13566
Миколаївська	13	-	5	8
Одеська	14	-	11	3
Полтавська	26	-	16	-10
Рівненська	-	-	-	-
Сумська	14	-	1	13
Тернопільська	0	-	-	-
Харківська	342	-	-	342
Херсонська	39	-	2	37
Хмельницька	1	-	-	-
Черкаська	2	-	-	-
Чернівецька	7	-	-	-
Чернігівська	-	-	-	-
м.Київ	1931	39	181	1711

Джерело: [29]

Зростаюча обізнаність населення про переваги превентивного оздоровлення, розвиток медичного туризму та можливість співпраці з міжнародними туроператорами створюють передумови для активного зростання попиту на wellness послуги в Україні (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Основні фактори що впливають на попит wellness послуг в Україні

Якість послуг	Високий рівень обслуговування, сучасна інфраструктура, кваліфікований персонал та індивідуальний підхід формують позитивний досвід клієнтів і сприяють повторним візитам.
Ціноутворення	Доступні ціни в порівнянні з європейськими курортами підвищують привабливість для внутрішніх та іноземних туристів; акції та знижки зміцнюють лояльність клієнтів.
Маркетинг та реклама	Активна присутність у соцмережах, на туристичних платформах, участь у виставках та використання інфлюенсерів розширює охоплення і підвищує впізнаваність курортів.
Репутація та довіра	Позитивні відгуки, сертифікації, участь у державних програмах формують довіру до закладу, що критично важливо для туристів у сфері здоров'я та оздоровлення.

Джерело: Сформовано автором на основі джерела[32].

Говорячи про оцінку попиту на wellness послуги в Україні, варто розглянути фактори що впливають на попит. Якість wellness-послуг відіграє вирішальну роль у формуванні стабільного попиту. Вона охоплює не лише ефективність процедур, а й рівень комфорту, кваліфікацію персоналу, індивідуальний підхід до клієнта, дотримання санітарних норм і сучасну інфраструктуру. Клієнти wellness-курортів очікують не лише оздоровлення, а й емоційного задоволення, відновлення психофізичного балансу та сервісу європейського рівня.

Ціна wellness-послуг — один із вирішальних факторів у контексті конкурентоспроможності українських курортів. У порівнянні з країнами Європейського Союзу, Україна пропонує значно нижчі ціни на лікувально-оздоровчі програми, при цьому якість окремих процедур може бути на рівні

або вищою. Така економічна доступність дозволяє залучати не лише внутрішніх туристів, а й іноземців - особливо з країн Східної Європи, де подібні послуги дорожчі. Водночас нерівномірність цінової політики на різних курортах України іноді створює незрозуміння у споживача, тому прозора тарифна сітка та система лояльності значно підвищують конкурентоспроможність об'єкта.

Ефективна маркетингова стратегія є критично важливою для залучення нових клієнтів, особливо в умовах високої конкуренції серед wellness-пропозицій. Курорти, які активно представлені на міжнародних туристичних онлайн-платформах, беруть участь у виставках, створюють партнерства з турагентствами, отримують значно вищу видимість серед потенційних відвідувачів. Сучасні тенденції вимагають також активної присутності в соціальних мережах, залучення інфлюенсерів, а також створення персоналізованого контенту. Якісна реклама не лише інформує, а й формує позитивне враження про курорт ще до першого візиту.

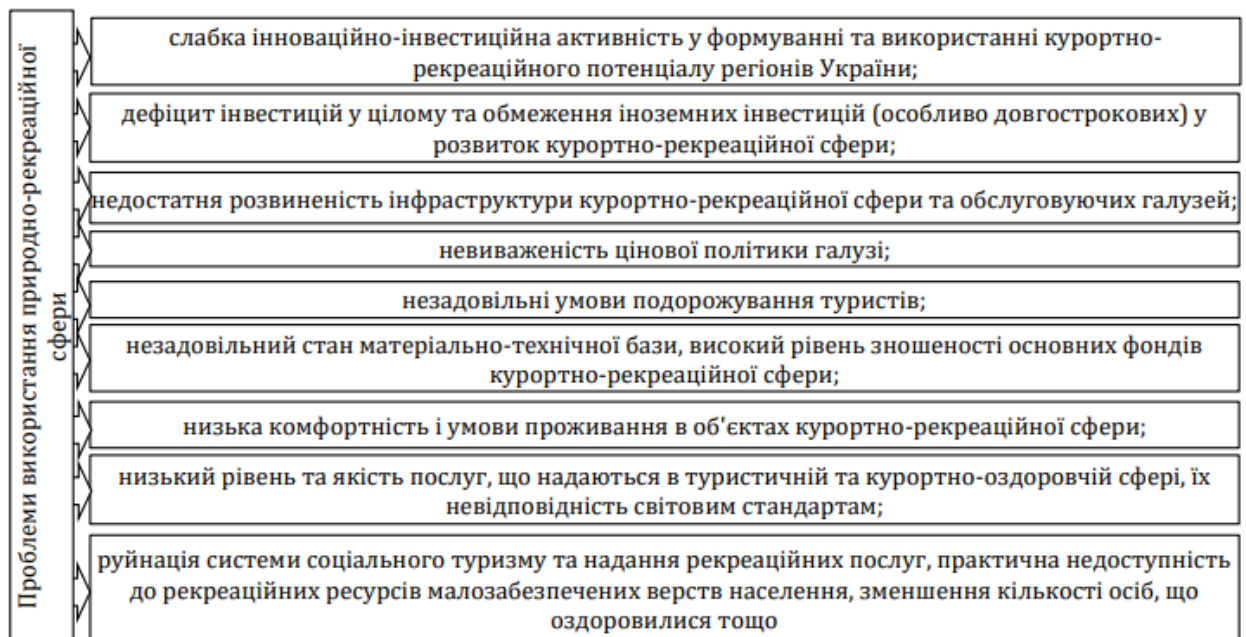
Додатковим, але не менш важливим фактором є репутація оздоровчого закладу, яка формується завдяки відгукам, рекомендаціям та історії діяльності. Клієнти частіше обирають курорти, які мають сертифікати, нагороди, співпрацюють з медичними установами або мають підтримку з боку державних і міжнародних програм.

РОЗДІЛ 3.

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ WELLNESS-ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

3.1. Основні проблеми розвитку wellness-туризму в Україні

На сучасному етапі розвитку туристичної галузі України wellness-туризм набуває дедалі більшого значення як складова зміцнення здоров'я населення, профілактики стресових розладів та підвищення якості життя. Проте, незважаючи на зростаючий попит на оздоровчі послуги, вітчизняний ринок wellness-туризму стикається з низкою системних проблем, які стримують його повноцінне становлення та інтеграцію у глобальний оздоровчий простір. Аналіз ключових бар'єрів дозволяє глибше зрозуміти специфіку галузі та визначити напрями, що потребують першочергового втручання.

Джерело: [33]

Рис. 3.1. Проблеми розвитку туризму та курортно-рекреаційної сфери України

1. Слабка інноваційно-інвестиційна активність у формуванні та використанні курортно-рекреаційного потенціалу регіонів України. В умовах постійних економічних коливань та нестабільної політичної ситуації в Україні інноваційно-інвестиційна активність у сфері wellness туризму залишається на низькому рівні. Потенційні інвестори не мають достатніх гарантій повернення вкладених коштів, що знижує їхню зацікавленість у розвитку рекреаційної інфраструктури та модернізації об'єктів оздоровлення.

Окрім того, відсутність державної програми стимулювання інновацій у цій галузі призводить до того, що новітні технології та концепції (наприклад, цифрове wellness - супроводження чи green SPA) залишаються малодоступними або не впровадженими. Це стримує розвиток конкурентоспроможних wellness-продуктів і послуг на внутрішньому та міжнародному ринку.

2. Дефіцит інвестицій у цілому та обмеження іноземних інвестицій (особливо довгострокових) у розвиток курортно-рекреаційної сфери. Фінансова нестабільність, ризики воєнного стану та нерозвинені механізми правового захисту інвестора — ключові фактори, які стримують як внутрішні, так і зовнішні інвестиції в галузь wellness туризму. Іноземні інвестори, особливо з країн ЄС, з обережністю ставляться до тривалих капіталовкладень, що обмежує перспективи довгострокових проєктів із модернізації санаторіїв або будівництва нових wellness-комплексів.

Через брак коштів більшість існуючих закладів функціонують за застарілими моделями, без можливості оновлення обладнання або розширення спектра послуг. Це значно звужує ринок wellness-туризму, зменшує його привабливість і послаблює конкурентні позиції України у світовій туристичній спільноті.

3. Недостатня розвиненість інфраструктури курортно-рекреаційної сфери та обслуговуючих галузей. Інфраструктура — основа будь-якого туристичного продукту, і у випадку з wellness-туризмом її стан відіграє

критично важливу роль. Проблеми починаються з елементарної транспортної доступності: поганий стан доріг, обмежене залізничне сполучення та брак зручних трансферів ускладнюють приїзд туристів до регіонів із рекреаційним потенціалом.

Також слабо розвинена сервісна інфраструктура: бракує сучасних готелів, ресторанів здорового харчування, SPA-центрів, супутніх послуг для комфортного та якісного перебування клієнта. Відсутність цілісної інфраструктурної екосистеми робить українські wellness-локації менш привабливими для туристів порівняно з європейськими аналогами.

4. Невизначеність цінової політики галузі. У галузі wellness-туризму в Україні відсутні єдині підходи до формування вартості послуг, що створює дисбаланс між ціною та якістю. Часто вартість wellness-програм не відповідає рівню обслуговування, що знижує довіру клієнтів і зменшує рівень повторного візиту.

Також спостерігається значна варіативність цін у межах одного регіону, що ускладнює просування туристичних продуктів на ринку. Це свідчить про потребу в стандартизації тарифів з урахуванням міжнародного досвіду та купівельної спроможності українського споживача.

5. Незадовільні умови подорожування туристів. Відсутність комфорту при переїздах — одна з причин, чому багато потенційних wellness-туристів обирають закордонні напрямки. Довготривалі пересування незручними маршрутами, обмежені транспортні опції, відсутність сучасних вокзалів і терміналів негативно впливають на загальне враження від поїздки.

Крім того, в умовах воєнного стану питання безпеки переміщення стає критичним. Частина регіонів втрачає туристичну привабливість саме через логістичні бар'єри, які варто враховувати при плануванні відновлення та розвитку wellness-туризму в післявоєнний період.

6. Незадовільний стан матеріально-технічної бази, високий рівень зношеності основних фондів курортно-рекреаційної сфери. Багато закладів, зокрема санаторії та пансіонати, досі функціонують на базі будівель

обладнання радянських часів. Відсутність капітального ремонту, енергоефективних систем, сучасного медичного або SPA-обладнання знижує якість надання послуг і викликає недовіру серед сучасних туристів.

Зношеність основних фондів призводить не тільки до зниження рівня сервісу, а й до небезпеки для здоров'я та безпеки клієнтів. Модернізація матеріально-технічної бази повинна стати пріоритетним напрямом державної та регіональної політики у сфері оздоровчого туризму.

7. Низька комфортність і умови проживання в об'єктах курортно-рекреаційної сфери. Проживання є одним із ключових чинників вибору оздоровчого турпродукту, проте наявна готельна база багатьох wellness-закладів не відповідає сучасним стандартам.

Туристи стикаються з відсутністю основних зручностей, морально застарілим інтер'єром, поганою шумоізоляцією, що не сприяє якісному відпочинку. Брак комфортного житла також знижує привабливість об'єктів для іноземних туристів і внутрішніх споживачів із середнім і високим рівнем доходів. Підвищення рівня житлових умов — один з основних чинників формування конкурентоспроможного wellness-продукту.

8. Низький рівень та якість послуг, що надаються в туристичній та курортно-оздоровчій сфері, їх невідповідність світовим стандартам. Більшість українських закладів wellness-сфери не проходили міжнародну сертифікацію якості. Це означає, що туристи не можуть бути впевнені в належному рівні обслуговування, гігієни, кваліфікації персоналу чи безпеки процедур.

Такий розрив між вітчизняними реаліями та вимогами міжнародного ринку обмежує можливості інтеграції України у глобальні wellness-маршрути. Для поліпшення ситуації необхідна адаптація послуг до стандартів ISO, European Spas Association тощо.

9. Руйнування системи соціального туризму та надання рекреаційних послуг, практична недоступність до рекреаційних ресурсів малозабезпечених верств населення, зменшення кількості осіб, що оздоровилися. Соціальна

складова wellness-туризму практично не реалізується. Система пільгових путівок, що раніше дозволяла оздоровлювати вразливі групи населення (пенсіонери, діти, особи з інвалідністю), фактично зруйнована через відсутність фінансування.

Зниження кількості людей, які щороку проходять оздоровлення, має серйозні наслідки як для громадського здоров'я, так і для економіки регіонів. Відновлення соціального туризму потребує міжвідомчої координації, державної підтримки та співпраці з місцевими органами влади.

3.2. Інновації у вітчизняному wellness-туризмі

Турбота про здоров'я, підвищення життєвої активності стали невід'ємною частиною системи цінностей кожної людини. Можливості досягти цього пропонує велнес або оздоровчий туризм. Доволі часто wellness-туризм в Україні асоціюється з курортологією та бальнеологічними курортами. Проте за своєю сутністю це поняття набагато ширше і визначається як подорож, пов'язану з прагненням підтримувати або покращувати особисте здоров'я та добробут. Wellness-туризм покликаний усувати негативні явища під час подорожей та перетворити їх на можливість зберегти та покращити цілісне здоров'я людини [43]. Цей вид туризму став стійкою тенденцією на ринку туристичних послуг після COVID-19.

Населення України також почало набагато свідоміше ставитися до свого здоров'я. Однак з початком повномасштабної війни, розв'язаною РФ проти України, туризм майже призупинив своє функціонування. Разом з тим, назріла потреба отримати послуги для підтримання свого психічного стану, відновлення душевних і фізичних сил після травм, нанесених війною, позитивних емоцій, зміни обстановки, профілактики захворювань та повноцінного відпочинку. Тож існують усі підстави для розвитку wellness-туризму навіть в умовах війни.

З огляду на позитивні прогнози велнес-туризму доцільним видається дослідження інновацій, які сприятимуть його розвитку. Враховуючи, що

послуги з фізичного та психічного оздоровлення, профілактики хвороб в основному пропонуються санаторно-курортними закладами, звернемося до аналізу їх діяльності та пропозицій.

Аналіз пропозицій свідчить, що санаторно-курортні заклади пропонують цілком нову оздоровчу програму, що вже завоювала популярність серед споживачів. Це – так звані «wellness-програми», в яких органічно поєднані «рекреаційні, медичні, фізичні, психологічні, культурні і соціальні заходи, спрямовані на всебічне відновлення людини» [44].

Разом з тим, за Л. Устименко та Н. Булгаковою, понад 70% вітчизняних здравниць взагалі не орієнтовані на wellness-туризм [44, с. 53]. Тобто вони працюють за старою схемою. Підтвердженням цієї тези слугують дослідження, у процесі яких визначався рейтинг вітчизняних санаторно-курортних закладів за таким критеріями: лікування, сервіс, ціна, якість, місцезнаходження, інфраструктурна доступність [45].

Результати рейтингу засвідчили, що більшість курортних закладів України працюють, використовуючи традиційними форми роботи. Іншими словами, споживачам пропонували традиційний пакет послуг, що включає консультацію лікаря, традиційні ванни, масаж, фізкультуру, дієтичне харчування. Окрім цієї традиційності, ці заклади, на жаль, не мають гнучкої системи обслуговування клієнтів з харчування, не пропонують гостям короткотермінові програми оздоровлення, мають фіксовані дати перебування та встановлені санаторно-курортними закладами мінімальні терміни перебування. Ще одним недоліком можна вважати колишню орієнтацію вітчизняних санаторно-курортних закладів на масове оздоровлення відпочиваючих. Мова про індивідуальний підхід до клієнта, про якість послуг, що пропонувалися, взагалі не йшлося.

Однак ринок примушує санаторно-курортні заклади переорієнтуватися та шукати нових форм діяльності, щоб вижити в умовах ринкової економіки. Характерною ознакою нових умов є те, що споживачі стають все більш вимогливими, розбірливими у своїх смаках. З'являються

нові технології діагностики та оздоровлення. Відтак, заклади оздоровлення мають відповідно реагувати та задовольняти потреби споживачів. Тому створюють інноваційний конкурентоспроможний туристичний продукт у сегменті велнес туризму через впровадження нових технологій, диверсифікацію послуг, формування цікавих пропозицій оздоровлення.

Поступово українські традиційні санаторно-курортні заклади перестають бути місцем, де лікуються та оздоровлюються лише люди похилого віку. Заклади стають «поліфункціональними оздоровчими центрами, розрахованими на нові цільові групи споживачів» [44]. Цікаво, що не лише жінки входять до цієї категорії, але й чоловіки, причому не похилого віку, а середнього та молодого.

Необхідно згадати і нову категорію споживачів оздоровчих програм санаторно-лікувальних закладів, яка з'явилася в результаті війни. Це військовослужбовці та члени їхніх сімей. Для них відповідно до державного законодавства передбачено пільги. Зокрема, право на оплату 25% вартості санаторно-курортної путівки для військовослужбовців, та 50% – для членів їхніх сімей (чоловік (дружина), неповнолітні діти) надається за умови, якщо розмір середньомісячного сукупного доходу сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців не перевищує трьох прожиткових мінімумів. Військовослужбовці, які є учасниками бойових дій мають право отримати безкоштовну путівку на лікування або оздоровлення у відомчих санаторнокурортних закладах профільного відомства (Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Служба безпеки України) з компенсацією вартості проїзду туди і назад, або грошову компенсацію за путівку, яка виплачується лише особам з інвалідністю [46].

Інші нові ознаки також спостерігаються в діяльності оздоровчих закладів не на курортах. У великих містах і навіть невеликих містечках України функціонує мережа спортивних клубів, Спа-салонів, фітнес-залів, салонів краси, тобто закладів індустрії велнес. Вони збільшують комплекс своїх пропозицій, урізноманітнюють послуги, мета яких – оздоровити

людину. Крім цих закладів, необхідно зазначити і новий феномен на вітчизняному ринку туристичних послуг – «симбіоз готельного бізнесу та індустрії краси і здоров'я» [47]. Тобто wellness та spa готелі, які пропонують програми зі зміцнення резервів здоров'я людини завдяки фізично активному відпочинку чи фізичним тренуванням, розробленим конкретно під кожного гостя готелю, психологічним технікам, що включають йогу, Аюверда, різним естетичним процедурам, спрямованим на догляд за тілом, та раціональне збалансоване харчування. Як результат, гості готелю отримують відчуття повного відриву від дійсності та оновлення фізичного, емоційного та духовного стану. До прикладу, набули популярності велнес готелі у с. Сатанів (на межі Хмельницької та Тернопільської областей), м. Хмільник (Вінницька область).

Привертають увагу й інноваційні програми для туристів, що пропонуються не лише курортними, але й рекреаційними та медичними закладами поблизу обласних міст України. Однією з них є велнес вікенд тури (wellness weekend tours). Кількаденні оздоровчі тури набули неабиякої популярності. Такий формат діяльності курорту приваблює клієнтів, адже він не залежить від пори року і є всесезонним. Також, він – більш гнучкий у порівнянні з традиційним форматом, не передбачає фіксованих курсів лікування та перебування в санаторно-курортному закладі, на відміну від лікувально-оздоровчого. Пропозиція вікенду орієнтована не на груповий туризм, а на окремого споживача з його запитами і очікуваннями. Це означає індивідуальний підхід, підвищення якості послуг, що пропонуються, забезпечення належної туристичної інфраструктури, підвищення кваліфікації персоналу.

Актуальною й затребуваною пропозицією санаторно-курортних закладів є так звані «ретрит тури» (retreat – у перекладі означає «відступ»). Їх сутність полягає в тому, щоб відпочиваючі могли відпочити в унікальних, а головне, віддалених від цивілізації і натовпів людей, мальовничих місцях. Їх мета – забезпечити відпочинок для душі та тіла у поєднанні з оздоровчими

процедурами. Найкращі місцевості для реалізації таких турів це – невеличкі села та міста у гірській та лісовій місцевостях. Аналіз пропозицій на вітчизняному ринку велнес послуг продемонстрував наявність таких програм ретрит турів.

Класичний ретрит тур, що включає медитацію, самопізнання та природу. Оздоровлення будується таким чином: 50% часу відводиться на екскурсії та відвідування визначних пам'яток дестинації, виїзди за межі місця проживання для зміни обстановки, тобто ретриту. Інші 50% часу присвячується медитації, розслабленню.

Ретрит у поєднанні з йогою. День відпочиваючого складається з 50-60% фізичної активності, зокрема фізичних вправ, розтяжок та медитацій. Окрім зазначеного, відпочиваючим пропонуються й інші види розміреного відпочинку, зокрема аромотерапія, грязеві ванни, масажі, спелеотерапія тощо. Ретрит у поєднанні з фітнесом, в якому фізичні активності, на відміну від попереднього виду, включають в себе екскурсії та піші прогулянки в гори .

Серед інноваційних пропозицій вітчизняних санаторно-курортних закладів варто назвати й оздоровчі програми постковідної реабілітації. Як правило, вони є двоетапними. На першому етапі проводиться скринінг, тобто діагностичне обстеження, для отримання інформації про загальний стан організму людини та призначення основних оздоровчих процедур. Зокрема, людина має здати загальний аналіз крові, пройти комплексне дослідження «біохімія крові», зробити ультразвукове дослідження, отримати консультацію лікаря. Другий етап охоплює проведення лікувально-оздоровчих процедур. До прикладу, лікар може призначити електротерапію для органів дихання, лікування мінеральними водами, масажі спини та шиї, теренкур, озокерит, магнітотерапію, гідро-кінезіотерапія, різноманітні аромотерапевтичні процедури, фізіотерапія та лікувальну фізкультуру, інгаляції, спелеотерапію, кисневі коктейлі, теплолікування, водні процедури (гідро-масаж, хвойномінеральна ванна, суха вуглекисла ванна) та ін. Для

кожного клієнта розробляється індивідуальний оздоровчий курс, в якому враховуються вікові особливості, наявні та можливі ускладнення від перенесеної хвороби, важкість перебігу захворювання. У 2021 р. вартість цієї реабілітаційної програми варіювалася від 4 775 грн до 10 150 грн в залежності від обраного закладу, програми та кількості процедур. Популярністю серед споживачів користуються такі оздоровчі заклади, як Три сини та донька 4*, Три сини та донька 5*, «Густань», «Таор Карпати», «Санта-Марія» (Східниця); Rixos Prykarpattya 5*, Mirotel Resort and Spa 5*, Шале Грааль 5*, Роял Гранд 5*, Royal Hotel and SPA Resort Цезар 4*, Женева 4* (Трускавець), де ці оздоровчі послуги надають на базі сучасних медичних центрів з новітнім обладнанням.

Критично важливими стають і пропозиції нових програм реабілітації для учасників Сил оборони України, що охоплюють повне відновлення їх функцій, фізичного і психічного здоров'я задля можливості повноцінно працювати і жити в суспільстві. Санаторно-курортні заклади України мають всі необхідні умови для здійснення фізичної реабілітації військовослужбовців: ерготерапевтичні програми для відновлення втрачених рухових навичок, кінезотерапія, що передбачає лікування рухом і навантаженнями, зали ЛФК з тренажерами та ін. Нововведеннями у діяльності санаторно-курортних закладів є кабінети інтерактивної реабілітації IREX, що реалізується в ігровій формі. Граючи в різні командні ігри на симуляторах учасник бачить себе гравцем на екрані, де за правильні рухи дають бали. Система імітує рухи і спонукає гравця їх повторювати. Ігрова форма допомагає відволіктися від болю і дає можливість розробити суглоби, руку чи ногу і сформувати новий руховий стереотип. Інноваціями стають і різні програми психологічної реабілітації, які є надзвичайно затребуваними нині, адже учасники бойових дій після пережитого потребують душевної рівноваги і психологічної допомоги. Нерідко санаторнокурортні заклади пропонують реабілітацію за допомогою спеціально навчених для цього собак, коней і навіть бджіл.

Таким чином, інноваціями у велнес туризмі можна вважати нововведення у пропозиціях вітчизняних санаторно-курортних закладах: реабілітаційні програми для учасників Сил оборони України, оздоровчі програми постковідної реабілітації, різноманітні ретрит тури та ін. Велнес туризм має всі шанси на динамічний розвиток, особливо завдяки впровадженню інноваційних пропозицій для оздоровлення.

3.3. Стратегії стимулювання та перспективи розвитку wellness-туризму в Україні

Розвиток wellness-туризму в Україні потребує не лише вирішення існуючих проблем, а й впровадження комплексних стратегій стимулювання галузі на державному та регіональному рівнях. В умовах глобальної популяризації здорового способу життя та постійного зростання попиту на оздоровчі подорожі, особливо в постпандемічний період, важливо формувати дієві інструменти підтримки, які б забезпечили конкурентоспроможність українського wellness-продукту на внутрішньому і міжнародному ринках.

За оцінкою Всесвітньої туристичної організації ООН (ЮНВТО), внесок туризму до світового валового внутрішнього продукту з урахуванням непрямого ефекту становить 10 відсотків. Загальна кількість робочих місць, що прямо або опосередковано стосуються сфери туризму, становить 11 відсотків. У 2015 році частка міжнародних туристичних прибуттів збільшилася на 4,4 відсотка і становила 1184 млн. туристів. Зважаючи на це, розпорядженням Кабінету Міністрів України, було схвалено «Стратегію розвитку туризму та курортів на період до 2026 року»

Метою реалізації Стратегії є формування сприятливих умов для активізації розвитку сфери туризму та курортів згідно з міжнародними стандартами якості та з урахуванням європейських цінностей, перетворення її на високорентабельну, інтегровану у світовий ринок конкурентоспроможну сферу, що забезпечує прискорення соціально-економічного розвитку регіонів і держави в цілому, сприяє підвищенню якості життя населення,

гармонійному розвитку і консолідації суспільства, популяризації України у світі.

Основними стратегічними цілями розвитку сфери туризму та курортів з урахуванням сучасного стану і тенденцій розвитку України на період до 2026 року є:

- створення конкурентоспроможного національного туристичного продукту на засадах системної маркетингової діяльності, спрямованої на чітке позиціонування різних видів туристичних продуктів, адаптованих до вимог і очікувань споживачів;
- забезпечення ефективного і комплексного (економічного, соціального, екологічного та інноваційного) використання наявного туристичного та курортно-рекреаційного потенціалу шляхом розв'язання проблеми рекреаційного природокористування і охорони навколишнього природного середовища та удосконалення територіальної структури сфери туризму та курортів з метою розвитку туристичних територій, брендингу територій;
- системне підвищення якості інфраструктури курортів та рекреаційних територій шляхом виконання комплексної програми поетапного вдосконалення матеріально-технічної бази з використанням можливостей кластерних моделей, державно-приватного партнерства та соціального замовлення;
- удосконалення інформаційної інфраструктури рекреаційних та туристичних послуг шляхом створення центрів туристичної інформації та популяризації туристичних продуктів під час провадження ярмаркової, фестивальної та виставкової діяльності;
- забезпечення відповідності ціни та якості туристичних продуктів шляхом створення умов для оптимізації організаційно-економічної структури діяльності суб'єктів малого та середнього бізнесу у сфері туризму і розроблення національних стандартів надання туристичних послуг відповідно до міжнародних стандартів;

– організація системи якісної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців туристичного супроводу та обслуговування, інших професій сфери туризму та курортів.

Основними завданнями Стратегії є:

- здійснення комплексу заходів з підтримки розвитку туристичної індустрії, зокрема створення привабливого інвестиційного клімату у сфері туризму та курортів;
- забезпечення належного рівня міжгалузевої координації та міжрегіональної кооперації, що сприятиме раціональному використанню туристичних ресурсів і дасть можливість оптимізувати витрати з державного і місцевих бюджетів на здійснення заходів у сфері туризму та курортів;
- об'єднання зусиль органів державної влади та органів місцевого самоврядування, представників туристичного бізнесу, інших галузей економіки та інститутів громадянського суспільства для популяризації України у світі і формування іміджу України як країни, привабливої для туризму;
- гармонізація національного законодавства з європейським, дотримання цілей і принципів, проголошених стратегічними документами розвитку держави.

Основними напрямками реалізації Стратегії розвитку туризму є забезпечення безпеки туристів і захист їх прав шляхом створення гарячої лінії, моніторингу надзвичайних подій, посилення відповідальності суб'єктів туристичної діяльності. Одночасно передбачено вдосконалення нормативно-правової бази шляхом гармонізації із законодавством ЄС, оновлення національних стандартів, запровадження інституту саморегулювання, спрощення візових процедур та модернізації статистичної звітності.

Особливу увагу приділено розвитку туристичної інфраструктури: стимулюванню інвестицій, створенню інформаційних центрів, забезпеченню доступності для осіб з інвалідністю, збереженню природних ресурсів через контроль навантажень, створення кадастрів природних курортів та

мониторинг екологічного стану. Активно просувається партнерство між державними, приватними та громадськими структурами.

У напрямі розвитку людських ресурсів передбачено вдосконалення професійної підготовки фахівців, гармонізацію освітніх і кваліфікаційних стандартів, дослідження ринку праці, заохочення молоді до інновацій у туризмі, а також підтримку наукових досліджень і впровадження інновацій.

Щодо маркетингу, стратегія спрямована на формування позитивного іміджу України як туристичної держави через просування бренду, створення порталу "Visit Ukraine", участь у міжнародних заходах, розроблення конкурентоспроможного туристичного продукту та формування інтерактивної бази даних про туристичні ресурси.

Для досягнення цілей Стратегії необхідно забезпечити ефективну взаємодію правового, організаційного, економічного та фінансового механізмів державного регулювання у сфері туризму та курортів. Правовий механізм базується на дотриманні принципів конституційності, законності та прозорості через прийняття відповідних нормативно-правових актів. Організаційний механізм передбачає партнерство між державними органами, бізнесом, наукою та громадськістю, а також реалізацію Стратегії через план заходів, програми та договори, зокрема на умовах державно-приватного партнерства.

Економічний механізм спрямований на створення сприятливих умов для інвестування у туристичну галузь, підтримку вітчизняного виробника, фінансове оздоровлення підприємств та впровадження сучасних інформаційних і маркетингових технологій. Його мета — забезпечення сталого розвитку територій та підвищення конкурентоспроможності туристичних послуг.

Фінансовий механізм забезпечує прозоре фінансування реалізації Стратегії за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів, міжнародної технічної допомоги, грантів, інвестицій, кредитів та інших джерел, не

заборонених законодавством. Обсяг фінансування визначається залежно від завдань Стратегії та можливостей бюджету на відповідний рік.

Однією з умов успішної реалізації Стратегії є розроблення і впровадження системи моніторингу з урахуванням об'єктивних показників розвитку. Крім того, проводиться постійне порівняння результатів її реалізації у частині досягнення цілей Стратегії та регіональних стратегій розвитку.

Реалізація положень Стратегії, виконання плану заходів, моніторинг стану їх виконання здійснюються центральними та місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Моніторинг реалізації Стратегії проводить Міністерство економічного розвитку. До проведення моніторингу з метою дотримання об'єктивності та неупередженості залучаються громадські організації, незалежні інститути та експерти.

Інститути громадянського суспільства здійснюють контроль за діяльністю органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо реалізації Стратегії, зокрема шляхом проведення громадської експертизи проектів нормативно-правових актів та концептуальних документів з питань розвитку сфери туризму та курортів.

Результати моніторингу можуть бути підставою для коригування планів заходів з реалізації Стратегії.

Розвиток wellness-туризму в Україні має стратегічне значення для підвищення якості життя населення, соціально-економічного зростання регіонів та формування позитивного іміджу держави у світі.

Успішна реалізація державної Стратегії розвитку туризму та курортів до 2026 року потребує комплексного підходу: ефективної взаємодії правових, організаційних, економічних і фінансових механізмів, а також активної участі бізнесу, громадськості та міжнародних партнерів.

Запровадження сучасних стандартів, стимулювання інвестицій, підтримка підприємництва, вдосконалення інфраструктури та розвиток людського капіталу мають стати основою для створення конкурентоспроможного українського wellness-продукту. Важливу роль у цьому процесі відіграє постійний моніторинг реалізації Стратегії, залучення громадських інституцій до оцінки ефективності заходів та гнучке реагування на виклики й зміни в туристичному середовищі.

Отже, тільки за умови консолідації зусиль усіх зацікавлених сторін, належного ресурсного забезпечення та дотримання європейських стандартів якості, wellness-туризм в Україні зможе стати потужним інструментом оздоровлення нації, розвитку територій та інтеграції країни у глобальний туристичний простір.

ВИСНОВКИ

У рамках дослідження я розкрив сутність поняття «wellness туризм», який включає в себе широкий спектр послуг, спрямованих на покращення фізичного, психічного та емоційного стану людини через різноманітні оздоровчі процедури та методи. Цей вид туризму об'єднує елементи медичного, оздоровчого та відпочинкового туризму, створюючи єдиний комплекс для відновлення і підтримки здоров'я.

Визначення місця wellness туризму в туристичній галузі показало його зростаюче значення на світовому ринку. Цей сегмент активно розвивається, особливо в умовах зростання інтересу до здорового способу життя, і має великий потенціал для економічного розвитку, як на національному, так і на регіональному рівнях.

Дослідження світових тенденцій показало, що wellness туризм є одним з найбільш швидко зростаючих сегментів глобального туристичного ринку, де особливу увагу приділяють інноваційним підходам до оздоровлення, інтеграції медичних технологій і психо-соціальних аспектів туризму. Зокрема, зростання попиту на індивідуалізовані програми та цілісні підходи до здоров'я стало визначальним фактором.

Однак, для досягнення успіху на міжнародному ринку, Україні необхідно впроваджувати сучасні інфраструктурні рішення, а також розвивати програми, що поєднують здоров'я, природу і культурні особливості.

Аналіз показав, що Україна має значний ресурсний потенціал для розвитку wellness туризму, зокрема наявність природних курортів, термальних джерел, різноманітних кліматичних умов.

Проте, інфраструктура wellness туризму потребує значних інвестицій для модернізації та адаптації до сучасних вимог. Багато туристичних об'єктів не відповідають міжнародним стандартам, що стримує розвиток цього сегмента.

Рівень попиту на wellness послуги в Україні зростає, однак через відсутність спеціалізованих програм та недостатню інформаційну підтримку, потенційні туристи часто звертаються до закордонних курортів. Для стимулювання внутрішнього попиту необхідна підтримка держави та активна маркетингова діяльність на національному та міжнародному ринках.

Основними проблемами, що стримують розвиток wellness туризму в Україні, є недостатня інфраструктура, відсутність чіткої стратегії розвитку галузі, а також низький рівень інвестицій у модернізацію курортної бази. Крім того, важливими бар'єрами є також складнощі у розвитку кадрового потенціалу та недостатня увага до кваліфікації працівників галузі.

Ще одним суттєвим бар'єром є відсутність скоординованої державної політики щодо розвитку wellness туризму, зокрема у частині законодавства, що регулює цей сегмент. Необхідно вдосконалити правову базу та активно впроваджувати міжнародні стандарти надання туристичних послуг у цій галузі.

Оцінка державної політики показала, що наразі в Україні не існує єдиної комплексної програми для розвитку wellness туризму, хоча стратегічні документи, як-от «Стратегія розвитку туризму та курортів до 2026 року», містять окремі положення щодо розвитку цього сегмента. Недостатньо уваги приділяється вдосконаленню нормативно-правової бази та підтримці інвестицій у wellness інфраструктуру.

Інституційна підтримка також залишає бажати кращого: відсутність активної співпраці між державними структурами, приватним сектором та громадськістю не дає змоги реалізовувати комплексні проекти для розвитку галузі. Для стимулювання розвитку wellness туризму необхідно створити сприятливий інвестиційний клімат, модернізувати інфраструктуру та підвищити рівень правової регламентації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. What is Wellness? - Global Wellness Institute. *Global Wellness Institute*. URL: <https://globalwellnessinstitute.org/what-is-wellness/>
2. Сучасні тенденції, детермінанти та перспективи розвитку медичного та лікувально-оздоровчого SPA- та wellness-туризму в світі/ О. М. Мочульська, А. Г. Шульгай, О. А. Ошлянська, В. І. Бондарчук, Ю. В. Завіднюк, І. Б. Чорномидз, Л. І. Добровольська, А. С. Сверстюк // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2019. № 3 (81) DOI 10.11603/1681-2786.2019.3.10593
3. Сучасні аспекти, фактори впливу і перспективи розвитку медичного та лікувально-оздоровчого туризму в Україні / В. З. Холявка, Х. С. Лешко, О. М. Мочульська, А. О. Кухтій. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. – 2019. – № 1 (79). – С. 25–33. URL: <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2019.1.10280>.
4. Medical Tourism / Joanna Gaines, C. Virginia, Jay S. Keystone [et al.] // *Travel Medicine (Fourth Edition)*, Elsevier. – 2019. – P. 371–375. – Access mode : <https://doi.org/10.1016/B978-0-323-54696-6.00039-2>
5. History of Wellness - Global Wellness Institute. *Global Wellness Institute*. URL: <https://globalwellnessinstitute.org/what-is-wellness/history-of-wellness/>
6. Wellness Tourism: A Growing Trend in Hospitality. *SHMS | Swiss Hotel Management School | Best Hospitality Schools 2024*. URL: <https://www.shms.com/en/news/wellness-tourism/>
7. The Global Wellness Economy Reaches a New Peak of \$6.3 Trillion—And Is Forecast to Hit \$9 Trillion by 2028 -. *Global Wellness Institute*. URL: <https://globalwellnessinstitute.org/press-room/press-releases/the-global-wellness-economy-reaches-a-new-peak-of-6-3-trillion-and-is-forecast-to-hit-9-trillion-by-2028/>

8. What you need to know about wellness tourism~ Effects, types of travel, and tips for finding the right trip for you ~. *観光/宿泊業のための展示会 | iTT東京 (国際ツーリズムトレードショー)*. URL: <https://www.itt-show.jp/tokyo/en-gb/blog/about-wellnesstourism.html#link04>
9. TYPES OF HEALTH TOURISM | Dentevim Dental Clinic. *Dentevim Dental Clinic*. URL: <https://www.dentevim.com/en/types-of-health-tourism>
10. Wellness tourism and the components of its offer system: a holistic perspective | Emerald Insight. *Discover Journals, Books & Case Studies | Emerald Insight*. URL: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/tr-08-2020-0373/full/html>
11. Spa Industry - Global Wellness Institute. *Global Wellness Institute*. URL: <https://globalwellnessinstitute.org/what-is-wellness/spa-industry/>
12. Що таке йога - тур і хто в нього може поїхати? URL: <https://vdohnovenie.org.ua/shho-take-joga-tur/>
13. Що таке детокс? Детоксикація організму. *СПА-готель «Респект Карпати» Східниця*. URL: <https://www.respecthotel.com.ua/shho-take-detoks-detoksykatsiya-organizmu/>
14. Фітнес - туризм сьогодні. URL: <https://interatletika.com.ua/blog/fitnes-turizm/>
15. Ментальний wellness: як думки впливають на здоров'я. *Mind.ua*. URL: <https://mind.ua/openmind/20195374-mentalnij-wellness-yak-dumki-vplivayut-na-zdorovya>
16. Health Tourism: Exploring the Industry, Types, and Top Destinations. *Global Healthcare Accreditation (GHA)*. URL: <https://www.globalhealthcareaccreditation.com/news/health-tourism-exploring-the-industry-types-and-top-destinations>
17. ДНК аналіз дієта і фітнес, генетичний паспорт здоров'я шкіри. URL: <https://dnk-test.com.ua/ua/dnk-analiz-diyeta-i-fitness-genetichniy-pasport>

18. Треба заспокоїтись: SPA-програми від стресу в Wellness-центрі курорту “Воєводино”. URL: <https://voevodyno.com/blog/treba-zaspokoyitys-spa-programy-vid-stresu-v-wellness-czentri-kurortu-voevodyno/>
19. Діджиталізація у сучасній індустрії туризму та гостинності: проблеми і перспективні напрями. Головчук Ю. О. Худоба О. М. Боднар Р. О. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-8-12-03>
20. Mujtaba B. G., Cavico F. J. Corporate Wellness Programs: Implementation Challenges in the Modern American Workplace. *International Journal of Health Policy and Management*. 2013. Vol. 1, no. 3. P. 193–199. URL: <https://doi.org/10.15171/ijhpm.2013.36>
21. Кріотерапія | Бодро Клінік. *Бодро Клінік*. URL: https://bodroclinic.com.ua/wiki/krioterapiya/?srsltid=AfmBOorELUdBiOLJNGACgpo-AbE51tF6_S92LjPanAoluqoSQLijD9Ns
22. Проекти сучасних саун та бань Thermowood Production. *Moderne Saunaprojekte, Design Sauna Projekte. "Група компаній "Промконтракт ЛТД""* URL: <https://lestorg.org.ua/ua/n326795-proekty-sovremennyh-saun.html>
23. Бальнеологічні курорти України: огляд кращих варіантів. URL: https://evsey.ua/blog/balneologichni-kurorty-ukrayiny-oglyad-krashhyh-variantiv/?utm_source=chatgpt.com
24. Курортні ресурси України - туристична бібліотека InfoTour.in.ua. *Все про туризм: туристична бібліотека - туристична бібліотека InfoTour.in.ua.* URL: https://infotour.in.ua/petranivsky6.htm?utm_source=chatgpt.com
25. Географічна енциклопедія України: В 3 т. / Відп. ред. О. М. Маринич. - К.: Українська радянська енциклопедія імені М. П. Бажана.
26. Курортні ресурси України. *Все про туризм: туристична бібліотека.* URL: https://tourlib.net/books_ukr/petranivsky6.htm
27. Оздоровчий відпочинок «вдома», або 15 найкращих курортів України. *Україна Неймовірна.* URL: https://amazing-ukraine.com/ozdorovchyi-vidpochynok-vdoma-abo-15-naikrashchykh-kurortiv-ukrainy-2/?utm_source=chatgpt.com

28. Курорт Солотвино, лікування та відпочинок в Солотвино ціни 2025. *Дороговказ*. URL: https://ua.dorogovkaz.com/stati_kurort_solotvino.php
29. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
30. Архієреєв С.І., Баранова В.В., Варава К.М. Розвиток бальнеологічного туризму в Україні. Вісник ХНУ імені Н.В. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». 2019. Вип. 9. С. 153–163.
31. Тенденції розвитку SPA I Wellness індустрії в засобах розміщення URL: https://tourlib.net/statti_ukr/zubenko.htm
32. Demand for Health and Healthcare. *IntechOpen - Open Science Open Minds / IntechOpen*. URL: <https://www.intechopen.com/chapters/77622>
33. ТУРИЗМ ТА КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНА СФЕРА: ОСОБЛИВОСТІ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ. Оршоя НОДЬ DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2022-2-36>
34. Гуменюк В.В. Державне регулювання курортно-рекреаційної сфери: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 372 с.
35. Савушкін Д.І. Розвиток курортно-рекреаційних систем як інструмент трансформаційних перетворень в економіці. *Ефективна економіка*. 2014. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2919>
36. Brownrigg M., Greig M. Differential multipliers for tourism. *Scottish Journal of Political Economy*. 2011. № 3. P. 29–37.
37. Юхновська Ю.О. Проблеми та перспективи розвитку туристичної, лікувально-оздоровчої та курортно-рекреаційної сфери Запорізької області. Підприємницька модель економіки та управління розвитком підприємництва: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (м. Житомир, 8-9 листопада 2018 р.). Житомир, 2018. С. 285–289. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wpcontent/uploads/2017/12/355.pdf>
38. Камінецький В.В. Концептуальні засади державного регулювання розвитку курортно-рекреаційної сфери в регіонах України. *Право та державне управління*. 2020. № 1, том 2. С. 115-121

39. Мельник Л.А. Теоретичні засади державного регулювання курортно-рекреаційної сфери. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. №8. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/8_2018/34.pdf
40. Близнюк А.С. Сучасний стан нормативно-правового забезпечення механізмів державного регулювання розвитку рекреаційної сфери. Технології та механізми державного управління. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/7747/1/ilovepdf_com-63-70.pdf
41. Безверхнюк Т.М., Бабов К.Д., Цуркан О.І. Ресурсне забезпечення післявоєнного відновлення та розвитку України: потенціал курортно-рекреаційної сфери. Журнал «Наукові інновації та передові технології». 2022. №6(8). С. 459–470.
42. Статистичний збірник. Колективні засоби розміщення URL: <http://ukrstat.gov.ua>
43. Wellness tourism. Global Wellness Institute. 2022. URL: <https://cutt.ly/N1rZQ4O>
44. Устименко Л., Булгакова Н. Розвиток wellness-туризму та його вплив на трансформацію туристичної індустрії України. Bulletin of Kyiv National University of Culture and Arts. Series in Tourism. 2019. 2(1). С. 49-59.
45. Нафтуса Тур. Рейтинг санаторіїв України, 2016. URL: <https://naftusia.com/ru/ukraina/vse-sanatorii/reytingi>
46. Алгоритм отримання санаторно-курортної путівки військовослужбовцями ЗС України. URL: <https://cutt.ly/E1rLiUo>
47. Іщенко Т.І., Шидловська О.Б., Стоян І.М. Перспективи розвитку wellness-індустрії в готельному господарстві України. Географія та туризм. 2013. Вип.26. С.87-93.
48. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Родовища лікувальних грязей в Україні

№	Родовище	Місце знаходження	Розвідані запаси, тис. м ³	Використання
1	Оз. Солоний Лиман	Дніпропетровська обл.	948	Обл. лікарня Солоний Лиман
2	Оз. Ріпне	Донецька обл.	145	Курорт Слов'янськ
3	Оз. Сліпне	Донецька обл.	80	Курорт Слов'янськ
4	Сак. (осн. басейн)	АР Крим	9986	Саки, Саклікарня
5	Сак. Кизил-Яр	АР Крим	9735	Саки, Саклікарня
6	Оз. Ахматівське	АР Крим	72	Не використовують
7	Оз. Чокракське	АР Крим	1500	Не використовують
8	Оз. Учкур	АР Крим	50	Не використовують
9	Оз. Сасик (Сасик-Сиваш)	АР Крим	630	Не використовують
10	Оз. Кононське	АР Крим	1380	Курорт Феодосія
11	Вулканічна група вулканів (чорне-ескі пісковики)	АР Крим	115	Курорт Феодосія
12	Оз. Солоне-1 (Тузли)	Миколаївська обл.	118	Не використовують
13	Лиман Тилігульський	Миколаївська обл.	11276	Курорт Коблеве
14	Лиман Березанський	Миколаївська обл.	12705	Курорт Коблеве
15	Лиман Куяльницький	Одеська обл.	15327	Курорт Одеської групи
16	Лиман Хаджибейський	Одеська обл.	11048	Курорт Одеської групи
17	Лиман Будацький	Одеська обл.	1100	Курорт Сергіївка
18	Лиман Шаболатський	Одеська обл.	1970	Курорт Сергіївка
19	Лиман Алібей	Одеська обл.	18656	Не використовують
20	Лиман Бурнас	Одеська обл.	3812	Санаторій "Тюрчи"
21	Оз. Грязьове	Херсонська обл.	100	Не використовують
22	Оз. Генічеське	Херсонська обл.	1082	Не використовують

Джерело: Географічна енциклопедія України [25]

Спеціалізація курортів України

Джерело: [30]

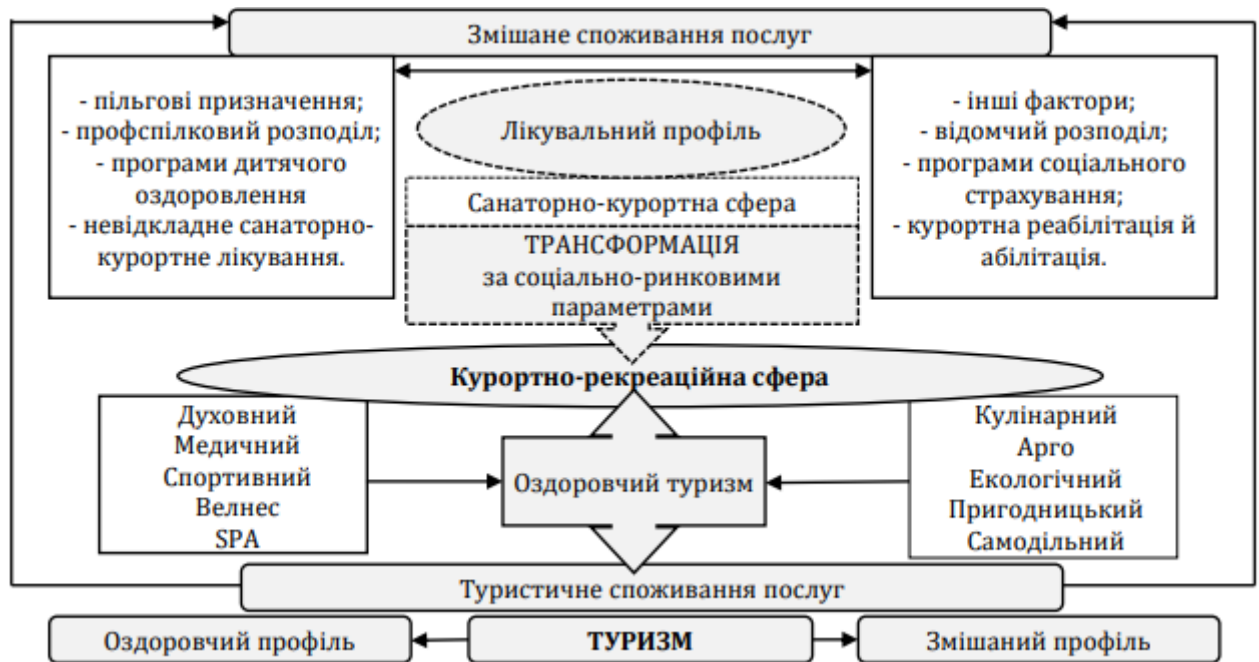

Рис. 1. Модель взаємозв'язку туризму та курортно-рекреаційної сфери
Джерело: [34, с. 33].

ДОДАТОК Г

Кількість санаторно-курортних закладів України

Показники	2013	2014	2015	2016	2017	Відхилення	
Санаторії	440	304	295	279	272	-168	-38,1%
Дитячі санаторії	158	117	111	107	103	-55	-34,8%
Пансіонати з лікуванням	37	16	14	12	12	-25	-67,5%
Санаторії-профілакторії	165	118	79	63	55	-110	-66,6%
Будинки і пансіонати відпочинку	271	90	76	73	67	-204	-75,2%
Бази відпочинку та інші заклади	1903	1388	1388	1285	1229	-674	-35,4%
Заклади 1-2-денного перебування	17	12	11	10	6	-11	64,7%
Всього:	2991	2045	1974	1829	1744	-1247	-41,7%

Джерело: [42]

ДОДАТОК Д

Контрольні показники розвитку сфери туризму
та курортів в Україні

Найменування показника розвитку	За роками				Примітка
	2015	2019	2022	2026	
1. Кількість іноземних туристів, які в'їжджають до України, млн. осіб	12,9	збільшення у 1,5 раза	збільшення у 2 рази	збільшення у 2,5 раза	за вихідні показники взято показники 2015 року
2. Кількість суб'єктів туристичної діяльності, тис. одиниць	6,8	збільшення у 1,5 раза	збільшення у 3 рази	збільшення у 5 разів	
3. Обсяг надходжень до місцевих бюджетів від сплати туристичного збору, млн. гривень	37,1	збільшення у 2 рази	збільшення у 5 разів	збільшення у 10 разів	
4. Обсяг надходжень до зведеного бюджету (податки та збори) від діяльності суб'єктів туристичної діяльності, млрд. гривень	1,71	збільшення у 2 рази	збільшення у 5 разів	збільшення у 10 разів	
5. Кількість робочих місць у сфері туризму, тис. осіб	88	збільшення у 1,5 раза	збільшення у 3 рази	збільшення у 5 разів	
6. Кількість внутрішніх туристів, тис. осіб	357	збільшення у 2 рази	збільшення у 3 рази	збільшення у 5 разів	
7. Кількість екскурсантів, тис. осіб	125,5	збільшення у 1,5 раза	збільшення у 2 рази	збільшення у 2,5 раза	

Джерело: [48]

